

NVO za zaštitu životne
sredine i promociju turizma
"Morakovo" - Nikšić

NVO Demokratske
evropske inicijative -
Danilovgrad

AKCIONI PLAN

LOKALNOG EKOLOŠKOG
PARLAMENTA 2022. - 2026.

za Opštinu Nikšić i Opštinu Danilovgrad

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

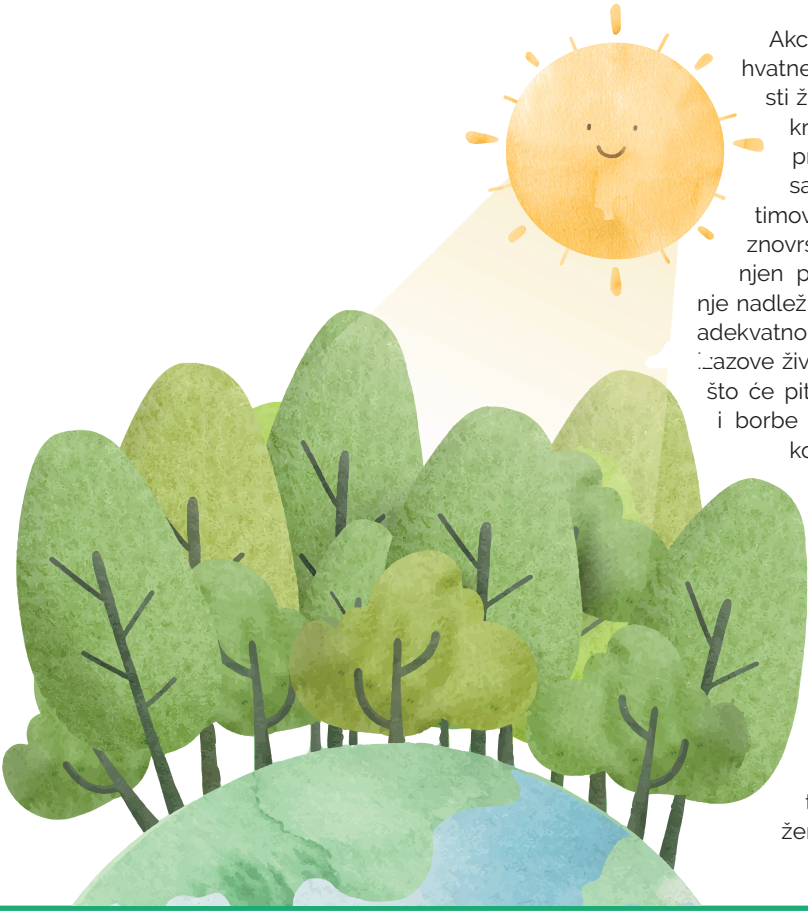

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

1. Uvod

Akcioni plan Lokalnog ekološkog parlamenta (Akcioni plan LEP) je nastao u okviru projekta *Mislimo, djelujmo, inspirišimo svoju okolinu za održivi razvoj*, sa ciljem da se, na projektnom području Nikšića i Danilovgrada, osigura efikasna koordinacija među različitim nadležnim organima, kao i sa svim zainteresovanim stranama, da podstaknu promjene razvojne paradigme promocijom koncepta dvostruke tranzicije – zelene i digitalne kao i da se uspostavi okvir za koordinaciju i podršku kreiranja, sprovođenja i praćenja realizacije lokalnih ekoloških politika u reformskim procesima na putu pridruživanja EU i prelascima na održivost.

Akcioni plan LEP pripreman kroz sveobuhvatne konsultacije sa OCD koje djeluju u oblasti životne sredine održivog razvoja i demokratije na lokalnom nivou. Participativni pristup omogućio je kvalitet ovog procesa kroz doprinos iz perspektive stručnih timova i zainteresovanih strana i njihovih raznovrsnih znanja i iskustva. U izradi je primijenjen pristup odozdo prema gore, uz uključivanje nadležnih organa lokalnih samouprava, kako bi adekvatno i pravovremeno odgovorio na sve veće izazove životne sredine i klimatskih promjena tako što će pitanja zaštite biodiverziteta i ekosistema i borbe protiv klimatskih promjena, racionalno korišćenje resursa, održivog razvoja, definisati kao ključna u svim privrednim aktivnostima, pretvarajući izazove u rješenja da se poboljša kvalitet životne sredine, zaštiti zdravlje ljudi, postigne održivo i efikasno korišćenje prirodnih resursa.

Akcioni plan LEP obuhvata period od 2022. do 2026. godine. Povremeno će se revidirati u skladu sa potrebama i novonastalim prioritetima, uz konsultativni proces i sa kvalitetnim obrazloženjem. Usklađivanje će biti moguće sa

ciljevima najznačajnijih međunarodnih i evropskih politika uzimajući promjene u različitim politikama i naročito zakonodavna i druga akta usvojena na nivou EU, uključuje: Ciljeve održivog razvoja (SDG) Ujedinjenih nacija (UN), Evropski zeleni dogovor (EGD), Evropski okvir energetske i klimatske politike do 2030, Strategiju EU o biodiverzitetu do 2030, EU strategiju „Od polja do stola”, Paket „Spremni za 55%”, Akcione planove cirkularne ekonomije i nultog zagađenja, Energetske i klimatske ciljeve/ambicije Zapadnog Balkana do 2030. za najmanje 55%, ali i mnoge druge, kao i ciljeve domicilnih politika u pregovaračkom procesu Poglavlja 27- Životna sredina i klimatske promjene, Klaster 4: ZELENA AGENDA I ODRŽIVA POVEZANOST I Programa ekonomskih reformi Vlade Crne Gore 2021-2023.

Tokom izrade ovog Akcionog plana LEP vodilo se računa o stvarnom stanju u projektnom području i izvjesnom zaostajanju u sprovođenju odgovarajućih politika EU i procesu usklađivanja. Akcionim planom LEP se nastoji preokrenuti negativne prakse koje urušavaju stanje životne sredine, ali i uticati da se preobrazu svi ekonomski sektori, da se čuje glas javnosti u lokalnoj vladi skrene pažnja na važna pitanja socioekonomskog razvoja, podstaknu debate i mobilise podrška za potrebna unapređenja i promjene na putu ka zelenoj i digitalnoj tranziciji, jačanjem odgovornosti, transparentnosti i participativnosti u reformskim procesima pristupanja EU i Poglavlja 27- Zaštita životne sredine i klimatske promjene u lokalnim ekološkim javnim politikama Nikšić i Danilovgrad, slijedom vizije i misije Lokalnog ekološkog parlamenta:

Vizija Lokalni ekološki parlament, razvija i jača kapacitete za donošenje informisanih odluka o ekološkim i klimatskim prioritetima i održivim rješenjima, u skladu s ciljevima nacionalne i evropske politike životne sredine i klimatskih promjena.

Misija Lokalni ekološki parlament kroz ciljanu i pravovremenu komunikaciju sa donosiocima odluka sa različitih nivoa, ključnim partnerima, akademskom zajednicom, privredom, medijima i širom javnošću razmjenjuje podatke i informacije o lokalnoj stvarnosti i pritiscima, pruža relevantne i pravovremene uvide o napretku ka ciljevima održivosti klime i životne sredine, željenim društvenim tranzicijama, kao i pruža podršku za kontinuirano praćenje i potpunu primjenu relevantnih politika u oblasti životne sredine i klimatskih promjena.

Lokalni ekološki parlament je neformalno tijelo koji predstavlja dodatni mehanizam podrške upravljanju u kojem organizacije civilnog društva imaju značajnu ulogu da podrže inkorporiranje ciljeva Evropskog zelenog dogovora i Sofijske deklaracije u javne politike i pravni okvir doprinoseći procesu ispunjavanja obaveza u EU integracijama, kao i da zahvaljujući svom znanju i praktičnom iskustvu pomognu u ostvarivanju ambiciozne dvojne tranzicije koja očekuje Crnu Goru i region Zapadnog Balkana. U tom kontekstu ovaj Akcioni plan LEP je strukturiran tako da predstavi komponente Sofijske deklaracije (Borba protiv klimatskih promjena, Energetika, Saobraćaj, Cirkularna ekonomija, Zagađenje, Održiva poljoprivreda i Zaštita prirode i biodiverziteta), u pet ključnih oblasti, koje su iste kao u Evropskom zelenom planu:

I klimatska akcija, uključujući dekarbonizaciju, energetiku i mobilnost

II cirkularna ekonomija, otpad, recikliranje, održivu proizvodnju i efikasnu upotrebu resursa

III biodiverzitet, čiji je cilj zaštita i obnavljanje prirodnog bogatstva regiona

IV borba protiv zagađenja vazduha, vode i zemljišta

V održiva ruralna područja i lanci za proizvodnju hrane.

Digitalizacija će biti ključni pokretač aktivnosti u ovim oblastima što se ogleda u njenom konceptu dvostruke tranzicije – zelene i digitalne.

Za nesmetano sprovođenje zelene i digitalne tranzicije, tokom implementacije projekta *Mislimo, djelujemo, inspirišimo svoju okolinu za održivi razvoj*, na projektnom području, uspostavljena je saradnja, formirana partnerstava i stručni timovi za mobilizaciju ekspertskog znanja koje je neophodno u svim oblastima održivog razvoja, zaštite životne sredine i klimatskih promjena, prepoznato u *Evropskom zelenom planu* kao jedan od preduslova i dokaz značaja participacije u integracionim procesima. Stručni timovi će djelovati u javnom interesu na participativnom pristupu spajajući potencijal zajednice, znanje i iskustvo u demokratskim reformskim i integracionim procesima. Oni će doprinosti promjeni u politikama životne sredine u lokalnim okvirima na zaustavljanju gubitka biodiverziteta i očuvanje ekosistema, za održivo korišćenje

i zaštitu prirodnih vrijednosti, jačanje efikasne upotrebe resursa prelaskom na čistu energiju, za klimatske promjene i smanjenje zagađenja, promociju principa cirkularne ekonomije i prava na zdravu životnu sredinu. U potrazi za uticajem i transformativnim učinkom na kompleksne društvene probleme procesa tranzicije u okviru sektora životne oni će nastojati da omoguće transfer znanja o relevantnim standardima EU, umrežavanju i podizanju svijesti o tehničkoj pomoći i obuci, kao i izgradnji kapaciteta uprave i krajnjih korisnika kako bi se povećala apsorpcija sredstava iz fondova i uskladenost sa mjerama EU.

1.1. Kontekst politika strateške vizije razvoja Crne Gore

Razvojna vizija Crne Gore bazira se na principima održivosti ukorijenjena u strategiji ekološke države, što korespondira s visokim nivoom potrebe očuvanja životne sredine i resursne osnove. Takvo opredeljenje, potvrđeno je u stavu *svjesni duga prema prirodi, izvoru našeg zdravlja i inspiraciji naše slobode i kulture, posvećuju njenoj zaštiti, u ime sopstvenog opstanka i budućnosti potomstva*, iz Deklaracije o ekološkoj državi Crnoj Gori (Skupština Crne Gore, 20. septembra 1991. godine).

Crna Gora se priključila inicijativi Evropske unije kojom se potencira novi model ekonomskog razvoja na nacionalnom ili regionalnom nivou zasnovan na ciljanoj podršci naučno istraživačkim i inovativnim aktivnostima. Izradom Strategija pametne specijalizacije S3 2019 – 2024 opredjelila se za razvoj konkurentne ekonomije zasnovane na znanju i resursima koji treba da budu valorizovani, kroz povezane prioritete ove nacionalne Strategije sa ključnim srednjoročnim prioritetom, članstvom u Evropskoj uniji. U politici razvoja kao modernizovana i konkurentna država bazirana je na tri ključna strateška pravca i to: Zdrava Crna Gora, Održiva Crna Gora i Digitalizovana Crna Gora.

Programa ekonomskih reformi Crne Gore definiše strateške pravce i generalnu viziju razvojnog opredjeljenja sa fokusom na: pametni rast, održivi rast i inkluzivni rast, koji će doprinijeti smanjenju razvojnog jaza zemlje u odnosu na prosjek EU, oporavku i većoj konkurentnosti privrede, kao i povećanju kvaliteta života svih njenih građana. Program definiše obavezu Vlade Crne Gore da održava kontinuirani dijalog sa socijalnim partnerima, poslovnim organizacijama i civilnim društvom o svim odlukama donesenim kao odgovor na pandemiju Covid-19, i da obezbijedi aktivno učešće javnosti u ovom dijalogu i osigura blisku saradnju centralnih i lokalnih vlasti povodom svih mjera preduzetih radi ublažavanja krize i ekonomskog oporavka, uključujući zajedničke i koordinirane akcije.

Crna Gora je na Međuvladinoj konferenciji u Briselu 2018. godine otvorila pregovore za Poglavlje 27 – *Životna sredina i klimatske promjene*. U skladu sa novom metodologijom procesa proširenja, sada je životna sredina u okviru klastera 4: ZELENA AGENDA I ODRŽIVA POVEZANOST za efikasniji analitički pregled zakonodavstva. Apostrofira se obaveza Vlade Crne Gore da obezbijedi široko učešće svih zainteresovanih strana, definiše indikatore uspjeha i precizira aktivnosti koje mogu dovesti do ispunjenja mjerila. Važno je jasno utvrditi mjerljive, kratkoročne i srednjoročne mjerljive ciljeve za ispunjenje mjerila i zatvaranje poglavlja.

U Izvještaju o napretku Crne Gore (29.11. 2021.) se navodi, kada je u pitanju sistem organizacije lokalne samouprave u Crnoj Gori, da u narednom periodu treba obezbijediti funkcionalniji i efikasniji sistem kroz redefinisane nadležnosti jedinica lokalne samouprave shodno njihovim kapacitetima i potrebama lokalnog stanovništva, što će doprinijeti valorizaciji resursa i realizaciji strateških razvojnih politika. Lokalna samouprava predstavlja jedan od ključnih nosilaca evropskih integracija. Lokalna samouprava ograničava (ili bi bar trebala) sve one koji bi htjeli da političkim momentima diktiraju odnose u društvu. Nema prave samouprave u lokalnoj zajednici bez prava i neposredne vlasti građana koji po svom položaju trebaju da budu odlučujući faktor.

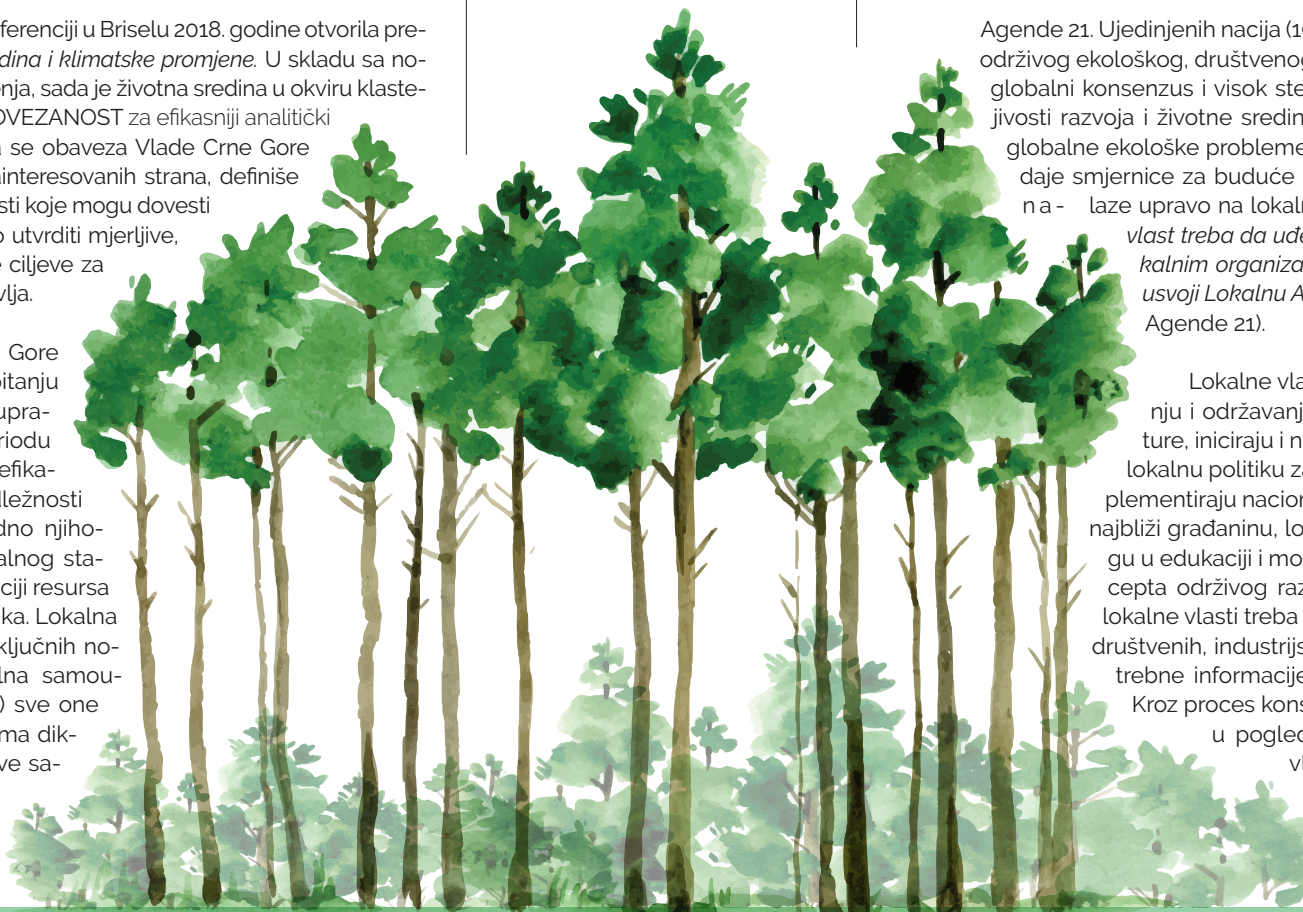
1.2. Međunarodni kontekst planiranja zaštite životne sredine na lokalnom nivou

Učešće javnosti u zaštiti životne sredine definiše da se kao jedan od 27 principa Deklaracije o životnoj sredini i razvoju, koji naglašava da se *problemi iz oblasti životne sredine najbolje rešavaju uz učešće svih građana kojih se ti problemi tiču i to na odgovarajućem nivou* (10. princip Deklaracija o životnoj sredini i razvoju, 1992. Rio de Janeiro).

Agende 21. Ujedinjenih nacija (1992 Rio de Janeiro) strateški program održivog ekološkog, društvenog i ekonomskog razvoja koji odražava globalni konsenzus i visok stepen političke saglasnosti o neodvojivosti razvoja i životne sredine. Dokument obrađuje najznačajnije globalne ekološke probleme sa kojima se čovječanstvo suočava, daje smjernice za buduće aktivnosti i moguća rješenja, koja se nalaze upravo na lokalnom nivou, zbog čega *svaka lokalna vlast treba da uđe u dijalog sa sasvojim građanima, lokalnim organizacijama i privatnim sektorom, kao i da usvoji Lokalnu Agendu 21* (stav 3 Poglavlja 28 Lokalne Agende 21).

Lokalne vlasti učestvuju u planiranju, rukovođenju i održavanju ekonomske i društvene infrastrukture, iniciraju i nadgledaju proces planiranja, usvajaju lokalnu politiku zaštite životne sredine i propise, te implementiraju nacionalnu regulativu. Kao nivo vlasti koji je najbliži građaninu, lokalne vlasti imaju i najznačajniju ulogu u edukaciji i mobilizaciji javnosti za sprovođenje koncepta održivog razvoja. Kroz konsultacije i konsenzus, lokalne vlasti treba da uče od građana i lokalnih, civilnih, društvenih, industrijskih i biznis organizacija i pribave potrebne informacije za formulisanje najboljih strategija. Kroz proces konsultovanja podičiće se svijest javnosti u pogledu pitanja održivog razvoja. Lokalne vlasti treba da kreiraju programe, politike, zakone i propise kroz koje će usvojiti koncept Agende 21.

U toj je ideji sadržana suština

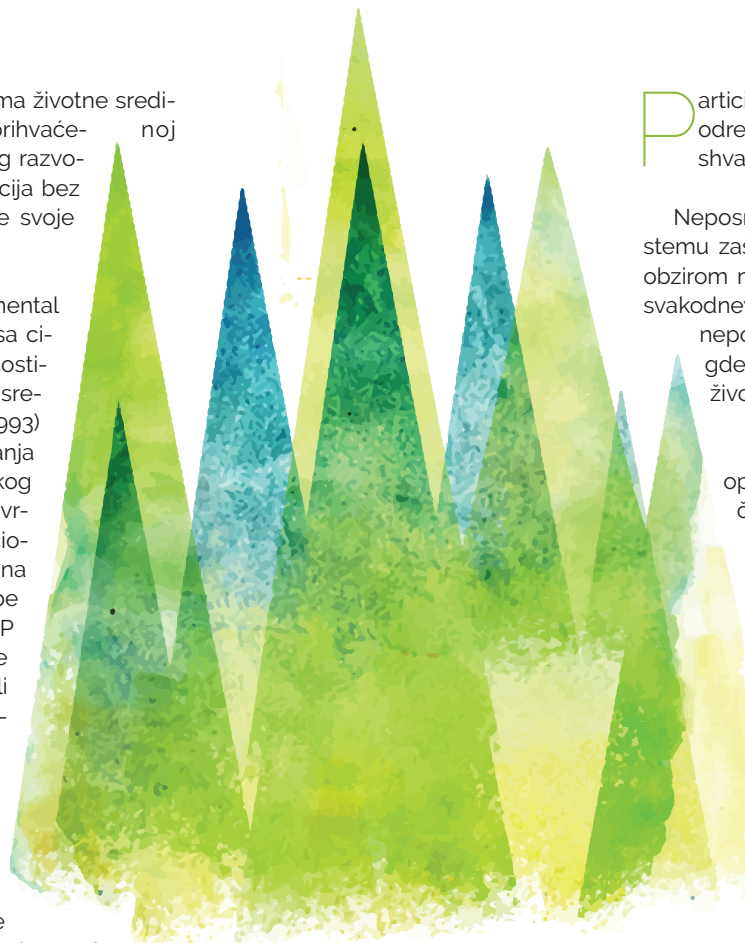

učestvovanja javnosti u donošenju odluka u vezi sa pitanjima životne sredine sa ciljem da Akcioni plan LEP ostane dosljedan široko prihvaćenoj definiciji iz Bruntlandskog izvještaja, koja značenje održivog razvoja određuje kao „zadovoljavanje potreba sadašnjih generacija bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe“.

Ekološki akcioni srednjoročni program - EAP (Environmental Action Program) za centralnu i istočnu Evropu, donijet je sa ciljem da pomaže zemljama centralne i istočne Evrope da dostignu zapadne standarde u očuvanju i unapređenju životne sredine na Ministarskoj konferenciji Životna sredina Evrope (1993) u Lucernu. Osnovni princip ovog Programa je bio da se pitanja zaštite životne sredine direktno uključe u proces ekonomskog oporavka. Predstavlja srednjoročni programski okvir za utvrđivanje prioriteta i razvoj realnih, efikasnih i ekonomsko racionalnih rešenja i za jačanje planiranja zaštite životne sredine na lokalnom nivou. U većini zemalja Centralne i Istočne Evrope uspostavljeni su nacionalni ekološki akcioni planovi (NEAP - National Environmental Action Program). Ovaj proces se odvijao otežano, zbog nagomilanih ekoloških problema, ali i trenutnog društvenog i ekonomskog stanja tih zemalja, odnosno opštih teškoća da se planovi implementiraju. Iako je EAP trebao da inicira lokalne inicijative, nije uslijedilo adekvatno uobličavanje programa za lokalne zajednice. Sve to je navelo pojedine lokalne zajednice da pristupe izradi sopstvenih planova za zaštitu i unapređenje životne sredine, zasnovanih na prioritetima tih zajednica i metodologiji EAP-a. Pokazalo se da na lokalnom nivou mogu lakše identifikovati i primijeniti preporuke i metodologija za izradu planova i programa ekoloških akcija. Postupajući po ovoj metodologiji mnogi građovi u zemljama istočne Evrope donijeli su svoje ekološke akcioni programe. Sličan trend pratio je donošenje lokalnih ekoloških planova u Crnoj Gori.

1.3. Participacija građana u sistemu zaštite životne sredine društvene lokalne zajednice

Pravo građana da učestvuju u vođenju javnih poslova je demokratski princip. (Preambula, Evropske povelje o lokalnoj samoupravi, Strazbur, 1985)

Participacije građana za efikasno funkcionisanje cjelokupnog sistema određuje priroda društvenog interesovanja i organizovanog djelovanja shvatanja životne sredine kao javnog i opšteg dobra.

Neposredno aktivno učešće građana u izjašnjavanju i odlučivanju u sistemu zaštite životne sredine posebno se potencira na lokalnom nivou, s obzirom na to da lokalne društvene zajednice predstavljaju okvir njihovog svakodnevnog života. Participacija građana u sistemu zaštite životne sredine neposredno se oslanja na ideju i principe koncepta održivog razvoja, gde je participacija jedan od bazičnih elemenata i ciljeva socijalne održivosti (princip 5 Deklaracije o životnoj sredini i razvoju).

Da bi upravljanje životnom sredinom bio legitiman postupak neophodno je primijeniti participativni proces planiranja, odnosno uključivanje svih zainteresovanih strana u procesu. Participativni pristup upravljanja prirodnim resursima i životnom sredinom u najširem smislu, to je proces tokom koga se korisnici resursa (pojedinci, grupe i organizacije), menadžeri i druge zainteresovane strane okupljaju radi učešća u diskusiji kod donošenja odluka koje na direktan ili indirektan način mogu na njih da utiču. Razvijen je kao odgovor na ograničenost konvencionalnog pristupa "odozgo - nadolje".

U kontekstu upravljanja prirodnim resursima participacija je proces koji:

- olakšava dijalog između svih zainteresovanih strana,
- mobilise i koristi specifično znanje i vještine,
- podržava lokalne zajednice i lokalne institucije da upravljaju resursima i imaju kontrolu nad njihovim korišćenjem, teži održivosti, ekonomskoj jednakosti, socijalnoj pravdi i kulturnom integritetu.

Konvencija o pristupu informacijama, učešću javnosti u odlučivanju i pristupu pravdi u pitanjima iz životne sredine, Arhuska konvencija (1998) - UN/ECE, najznačajniji međunarodni instrument koji povezuje ljudska prava sa životnom sredinom pružajući osnovu za jačanje participacije u planiranju zaštite životne sredine. Konvencija je uspostavila set visokih standarda u oblasti upravljanja životnom sredinom i doprinela održivom razvoju u regionu Evrope. Predstavlja iskorak u pravcu obezbjeđivanja više prava građanima i nevladinim organizacijama u pitanjima životne sredine. Pravo građana da ne budu samo izvršioc odluka (ili oni nad kojima će se odluke sprovoditi), već da aktivno učestvuju u definisanju ciljeva, donošenju odluka, kao i njihovom

monitoringu i evaluaciji. Baveći se odnosom između javnosti i tijela javnih vlasti, Arhuska konvencija garantuje javnosti pravo na pristup informacijama o životnoj sredini, pravo na učešće u postupcima donošenja odluka, te pravo pristupa pravosuđu u pitanjima koja se odnose na životnu sredinu na lokalnom/regionalnom, nacionalnom i prekograničnom nivou.

Crna Gora je potpisala ovu Konvenciju, među ostalim zemljama i ratifikovala tek 2009.godine.

Kodeks dobre prakse za učešće građana u procesu donošenja odluka (Council of Europe, Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-making Process, 2009.) usvojen je na konferenciji međunarodnih nevladinih organizacija Savjeta Evrope revidiran 2019. Kodeks je namijenjen svim akterima u demokratskom procesu i nudi smjernice zasnovane na konkretnom praktičnom iskustvu dijaloga i saradnje između NVO i javnih vlasti on naglašava *bitni doprinos nevladinih organizacija razvoju i ostvarivanju demokratije i ljudskih prava, naročito putem promovisanja javne svijesti, učestvovanja u javnom životu i obezbeđivanja transparentnosti i odgovornosti javnih vlasti*. Ovaj instrument je podsticaj i podrška sadašnjem trendu među lokalnim i nacionalnim vlastima da se konsultuju i saraduju sa civilnim društvom stvarajući podsticajano okruženje da nevladine organizacije učestvuju u donošenju odluka u oblasti životne sredine.

1.4. Uslovi za civilno učešće

Uslovi koji omogućavaju udruživanje građana su dokumentovani Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP), sloboda izražavanja (član 10. EKLJP) i sloboda okupljanja i udruživanja (član 11. EKLJP), kao i odgovarajućoj sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava.

1.5. Instrumenti zabrane diskriminacije

Da bi se osiguralo da bitni doprinosi NVO budu bez diskriminacije sadržani u procesu političkog odlučivanja, potreban je podsticajan ambijent. Javnost treba da ima pristup informacijama, mogućnost da učestvuje u donošenju odluka i pristup pravosuđu po pitanjima životne sredine **bez diskriminacije** po osnovu državljanstva, nacionalne pripadnosti ili mjesta

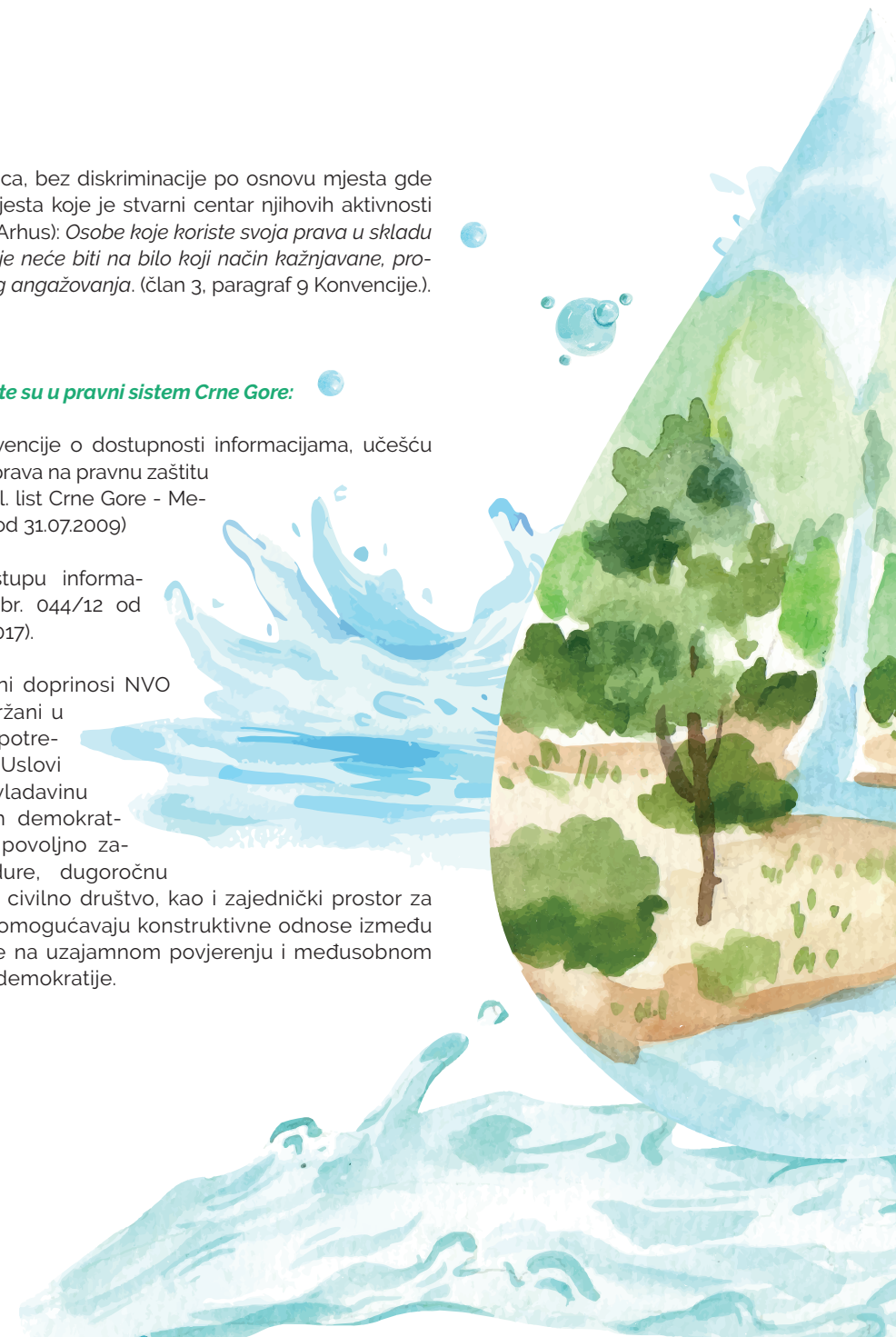
boravka, a u slučaju pravnih lica, bez diskriminacije po osnovu mjesta gde imaju prijavljeno sjedište ili mjesta koje je stvarni centar njihovih aktivnosti (član 3, paragraf 9 Konvencije Arhus): *Osobe koje koriste svoja prava u skladu sa odredbama Arhus konvencije neće biti na bilo koji način kažnjavane, proganjane ili šikanirane zbog svog angažovanja.* (član 3, paragraf 9 Konvencije).

Odredbe konvencije prenijete su u pravni sistem Crne Gore:

Zakon o potvrđivanju Konvencije o dostupnosti informacijama, učešću javnosti u donošenju odluka i prava na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine ("Sl. list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 03/09 od 31.07.2009)

Zakon o slobodnom pristupu informacijama ("Sl. list Crne Gore", br. 044/12 od 09.08.2012, 030/17 od 09.05.2017).

Da bi se osiguralo da bitni doprinosi NVO budu bez diskriminacije sadržani u procesu donošenja odluka, potreban je podsticajan ambijent. Uslovi za takav ambijent uključuju vladavinu prava, pridržavanje osnovnih demokratskih načela, političku volju, povoljno zakonodavstvo, jasne procedure, dugoročnu podršku i resurse za održivo civilno društvo, kao i zajednički prostor za dijalog i saradnju. Ovi uslovi omogućavaju konstruktivne odnose između NVO i javnih vlasti, izgrađene na uzajamnom povjerenju i međusobnom razumijevanju participativne demokratije.

1.6. Instrumenti zaštite životne sredine Crne Gore

Crna Gora je ratifikovala i postala država ugovornica svih aktuelnih međunarodnih konvencija iz oblasti životne sredine i tako razvila svoju posvećenost transponovanju cjelokupnog zakonodavstva EU u nacionalno zakonodavstvo. Zakonodavni okvir se kontinuirano razvija u pravcu punog transponovanja i usklađivanja sa glavnim propisima EU.

Ako slijedimo hijerarhiju pravnih propisa, logično je sagledati ustavnopravno uređenje zaštite životne sredine u zemlji, jer zakonske i druge norme moraju biti usklađene s ustavom kao najvišim pravnim aktom. Ustavnopravna zaštita obuhvata odlučivanje o usaglašenosti zakona s ustavom, o usaglašenosti drugih propisa s ustavom i zakonom te o usaglašenosti zakona s međunarodnim ugovorima, a obuhvata i odlučivanje o ustavnim tužbama/žalbama/apelacijama.

USTAVNE ODREDBE - Ustav Crne Gore (1992) („Sl. list CG”, br.1 /07 I 38/2013- Amandmani I-XVI)

U skladu sa strateškim opredjeljenjem i vizijom razvoja Crne Gore, uspostavljen je državnopravni odnos sa životnom sredinom u *građanskoj, demo-*

kratskoj, ekološkoj i državi socijalne pravde, zasnovane na vladavini prava (čl. 1 Ustava Crne Gore) u kojoj:

*Svako ima **pravo na zdravu životnu sredinu.***

Svako ima pravo na blagovremeno i potpuno obavještanje o stanju životne sredine, na mogućnost uticaja prilikom odlučivanja o pitanjima od značaja za životnu sredinu i na pravnu zaštitu ovih prava.

Svako je, a posebno država, obavezan da čuva i unapređuje životnu sredinu. (čl. 23 Ustava Crne Gore)

ZAKONSKA REGULATIVA:

Zakon o životnoj sredini („Sl. list CG” br. 52/16)
 Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu („Sl. list RCG” br. 80/05 i „Sl. list CG” br. 40/10, 73/10 i 40/11, 27/13, 52/16)
 Zakon o zaštiti prirode („Službeni list CG” br. 54/16)
 Zakon o zaštiti kulturnih dobara („Sl. list CG” br. 49/10, 40/11 i 44/17)
 Zakon o vodama („Službeni list CG” br. 27/07, 22/11, 32/11, 47/11, 48/15, 52/16, 55/16 i 2/17)
 Zakon o zaštiti vazduha („Sl. list CG” br. 25/10 i 43/15)
 Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini („Sl. list CG”, br. 28/11 i 01/14)
 Zakon o upravljanju otpadom („Službeni list CG” br. 64/11 i 39/16)
 Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine („Sl. list RCG” br. 80/05 i „Sl. list CG” br. 54/09, 40/11, 42/15 i 54/16)
 Zakon o komunalnim djelatnostima („Sl. list CG” br. 55/16 i 74/16)
 Zakon o zaštiti i spašavanju („Sl. list CG” br. 13/07, 05/08, 86/09, 32/11 i 54/16)
 Zakon o planiranju prostora i izgradnji objekata („Sl. list CG” br. 64/17, 44/18. i 63/18.)

Pored navedenih zakona i propisa, ovo je područje uređeno s još dva bitna zakona:

Zakon o opštem upravnom postupku (“Sl. list RCG”, br. 60/2003 i u “Sl. list CG”, br. 32/2011.)

Zakon o upravnom sporu (“Sl. list Crne Gore”, br. 054/16 od 15.08.2016).

AKCIONI PLAN 2022-2026

STRATEŠKI PRIORITET 1 ŽIVOTNA SREDINA KLASTER 4: ZELENA AGENDA I ODRŽIVA POVEZANOST

Klaster 4: ZELENA AGENDA I ODRŽIVA POVEZANOST utemeljena u Programu ekonomskih reformi Crne Gore, Ekonomskom i investicionom planu i Zelenoj agendi za Zapadni Balkan. Za potrebe ovog akcionog plana uzete su ocjene o ispunjenosti mjerila iz Izvještaja Evropske komisije za 2019. godinu, koje daju smjernice za djelovanje:

evidentna potreba za adekvatnom zaštitom, očuvanjem i unapređenjem stanja životne sredine i obezbjeđenje održivog i za životnu sredinu prihvatljivog razvoja, od osnovne važnosti po dobrobit ljudi i uživanje osnovnih ljudskih prava, uključujući i samo pravo na život;

potrebno osigurati efikasnu koordinaciju među različitim nadležnim organima, kao i sa svim zainteresovanim stranama;

potrebni su dodatni naponi kako bi se implementirale direktive o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu i procjeni uticaja na životnu sredinu, kako na državnom tako i opštinskom nivou; svaka osoba ima pravo da živi u životnoj sredini koja odgovara njenom zdravlju i blagostanju imajući istovrijemeno i dužnost, kako individualnu tako i u zajednici sa drugima, da štiti i unapređuje životnu sredinu u korist sadašnjih i budućih generacija;

da se prepoznaju potencijali ruralnih područja u pogledu pružanja inovativnih, uključivih i održivih rješenja za sadašnje i buduće društvene izazove;

doprinijeti unapređenju monitoringa stanja životne sredine;

da se unaprijedi dostupnost informacija, pravo na učestvovanje u donošenju odluka i pravo na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine.

Strategije pametne specijalizacije Crne Gore - identifikuje prioritetne oblasti sa najvećim potencijalom za ekonomski razvoj, u kojima su istraživanje i razvoj ključni faktori za jačanje konkurentnosti i to: održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane, održivi i zdravstveni turizam, energija i održiva životna sredina, uz podršku informaciono-komunikacionih tehnologija kao horizontalnog prioriteta.

Prioritetna tema: Očuvanje usluga ekosistema i zaustavljanje gubitka biodiverziteta

Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za izjašnjavanje i učešće u procese donošenja odluka, izrade, primjene javnih ekoloških politika u reformskim integracionim procesima.</p> <p>Izgradnja partnerstva za saradnju sa ključnim zainteresovanim stranama u očuvanju i održivom korišćenju biološkog diverziteta i održivo korišćenje njegovih komponenti pošteno i ravnopravno dijeljenje koristi od genetičkih resursa.</p>	<p>Konvencija o biodiverzitetu predstavlja osnovni međunarodni pravni instrument za zaštitu globalnog biodiverziteta (194 države) ima tri obavezujuća cilja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - očuvanje biološkog diverziteta, - održivo korišćenje njegovih komponenti i - pošteno i ravnopravno dijeljenje koristi od genetičkih resursa; 	<p>Prioritet zaštite životne sredine i zaustavljanje gubitka biodiverziteta, integrisanje ciljeva Strategije EU o biodiverzitetu za 30% zaštićenih područja i 10% strogo zaštićenih područja, očuvanje biodiverziteta i servisa ekosistema, kao i obnova ekosistema, transponovanje i sprovođenje Direktiva o pticama i staništima, usaglašavanje sa zajedničkim regionalnim stavom sa 15. Konferencije potpisnica (CoP 15) Konvencije Ujedinjenih nacija o biološkom diverzitetu (CBD) i na ostvarivanju ciljeva definisanih na globalnom nivou i nivou EU za period nakon 2020.</p>	<p>Odrediti strateški pravac za obnovu biodiverziteta i usluga ekosistema kao</p> <ul style="list-style-type: none"> • prioritetne mjere procesa izrade i primjene ekoloških javnih politika, planova i programa na lokalnom nivou, uz kontinuirano izjašnjavanje, konsultacije, jačanje kapaciteta OCD u procesima donošenja odluka za integrisanje principa zaštite u skladu sa relevantnim zakonima i podzakonskim aktima. • procjena vrijednosti usluga ekosistema svih materijalnih i nematerijalnih koristi koje ljudi dobijaju od prirode kao podloge za informisano donošenje odluka, • procjena i vrednovanje UES mogu pomoći i za više informacija za planiranje ZP i donošenje odluka u upravljanju 	<p>Broj konsultacija rasprava i panela, stručnih seminara za edukaciju aktera o konceptu usluga ekosistema, značaju procesa pristupanja EU i ispunjenju mjerila iz poglavlja 27- Zaštita životne sredine i klimatske promjene za lokalne zajednice Nikšić i Danilovgrad.</p> <p>Broj kampanja na podizanje svijesti na različitim nivoima za "Zelenu Crnu Goru", i o socijalnim i ekonomskim dobitima od funkcionalno povezanih ekosistema, i značaju uključivanja zainteresovanih strana i javnosti uopšte u planiranje i upravljanje ekološkim mrežama za sprečavanje degradacije ekosistema i biodiverziteta od: ispuštanja neprečišćenih otpadnih voda; neodržive sječe šuma, požara; krivolova; fragmentacije staništa ...</p>

<p>Dijalog za ostvarivanje prava na izjašnjavanje i odlučivanje u participatornom "bottom -up" procesu strateškog planiranja javnih politika za zaštitu ekosistema i biodiverziteta.</p> <p>Konsultacije na razvijanju Zelene infrastrukture i povezanosti između ekosistema i staništa, povezivanjem zelenih koridora projektnog područja, što bi osnažilo ekološku povezanost i značajno doprinijelo Transevropskoj mreži prirode.</p> <p>Informisanje, proaktivan, lak i otvoren pristup informacijama o biodiverzitetu i uključivanje javnosti u zaštitu biodiverziteta</p>	<p><i>Očuvanje života na Zemlji jer je skoro 600 vrsta biljaka nestalo sa planete u poslednjih 250 godina. U Crnoj Gori, koja je klasifikovana među 158 svjetskih centara biodiverziteta, po kriterijumima izuzetne raznolikosti biljnih i životinjskih vrsta, ugroženo je preko 1000 vrsta biljaka.</i></p> <p><i>Međuzavisnost svega što čini ekosistem planete najočiglednije se uočava na primjeru šuma. Šume su važne za kvalitet vazduha i voda i opstanak životinja i biljaka u njihovom okrilju, bez kojih, opet, sama šuma ne može da opstane, jer su, kao i voda, važne za održavanje kvaliteta zemljišta.</i></p> <p><i>Agenda 2030 promoviše vraćanje u probitno stanje kopnenih ekosistema, kao što su močvare, sušni tereni i planine, kolektivno zalaganje svih sektora i primjenu razmjenom znanja i iskustva za razvoj strategije, planova ili programa za očuvanje i održivo korišćenje biodiverziteta..." (čl. 6 Konvencije o biodiverzitetu).</i></p> <p>Sektorske politike i strategije treba ažurirati kako bi integrisale politiku EU o Zelenoj infrastrukturi i ciljeve i prakse vezane za zaštitu elemenata Zelene infrastrukture.</p>	<p>15 Očuvanje života na zemlji (SDG 15.2) zaustaviti krčenje šuma i obnoviti uništene šume</p> <p>(SDG 15.3) zaustaviti dezertifikaciju i obnoviti degradirano zemljište</p> <p>(SDG 15.4) očuvanje planinskih ekosistema</p> <p>(SDG 15.5) zaštititi biodiverzitet i prirodna staništa</p> <p>(SDG 15.6) promovisati pristup genetskim resursima pravednu raspodjelu koristi koja iz njih proističe</p> <p>(SDG 15.7) okončati krivolov i trgovinu životinjskim vrstama</p> <p>(SDG 15.8) spriječiti intezivne strane vrste u kopnenim i moraskim ekosistemima</p> <p>(SDG 15.9) integrisati vrijednosti ekosistema i biodiverziteta u planovima na nacionalnom i lokalnom nivou, razvojne procese, strategije za smanjenje siromaštva i izvještaje</p> <p>(SDG 15A) povećati finansijska sredstva za održivo korišćenje biodiverziteta i ekosistema</p> <p>(SDG 15B) finansirati i podsticati održivo upravljanje šumama.</p> <p>Uspostaviti dodatne modele za provjeru ocjene kvaliteta odluka kako bi se implementirale direktive o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu i procjeni uticaja na životnu sredinu u skladu s najboljom praksom EU</p> <p>Ciljevi zaštite prirode: sprječavanje aktivnosti sa štetnim uticajem na prirodu koje su posljedica linearne zavisnosti ekonomskog rasta i upotrebe prirodnih resursa; utvrđivanja i praćenja stanja prirode; usklađivanja ljudskih aktivnosti, ekonomskih i društvenih razvojnih planova, programa i projekata sa održivim korišćenjem obnovljivih i racionalnim korišćenjem neobnovljivih prirodnih vrijednosti i resursa, radi njihovog trajnog očuvanja;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • identifikovati tipove ekosistema • unapređenje stanja sa donosiocima odluka i međusektorske političke odgovore, uključivanje zainteresovanih strana sa ciljem da se osigura cjelovito održivo upravljanje prirodnim resursima (voda, zemljište i biodiverzitet) u reformskim procesima Crne Gore • detaljno mapiranje staništa, prikupljanje i analiza podataka sa istraživanja na terenu i praćenje populacije glavnih vrsta sprovesti u okviru primjene zakonodavstva o zaštiti prirode i uspostavljanja mreže Natura 2000; • implementacije Direktive o staništima i Direktive o pticama EU; • integralna zaštita rijeke Zete; "Zabrana kralja Nikole", izvorišta rijeke Gračanice i Bjeloševske bare; Parka prirode "Prekornica"; • izvještavanje o vezama između klimatskih promjena i biodiverziteta • analiza prednosti prirodnih rješenja za biodiverzitet i mogućnosti da se ona integrišu u klimatske i druge planove; • razvijanje zelenih infrastruktura i povezanosti ekosistema u prirodi; • priprema planova za zaštitu i obnavljanje prirodnih vrijednosti; • poštovanja Arhuske konvencije i usvojeno horizontalno zakonodavstvo EU u oblasti životne sredine; • uspostaviti okvir za praćenje i evaluaciju biodiverziteta; • održivo upravljanje šumama, strožu kontrolu krivolova i kontrolu trgovine rijetkim biljkama • učiniti javnim podatke o razlozima intenzivne seče šuma i obimu u pojedinim oblastima; • sprovođenje Direktive o eko kriminalu i Direktive o odgovornosti za štetu u životnoj sredini na lokalnom nivou, koje je sada neadekvatno; • pristup fondovima u realizaciji programa u oblasti životne sredine od održive energije, upravljanja resursima i ekosistemima, otpornosti na klimatske promjene. • sprovođenje kontinuiranog monitoringa kumulativnih uticaja na zaštićena prirodna dobra usljed realizacije zahvata koji imaju u većoj ili manjoj mjeri negativan uticaj na prirodu 	<p>Broj zajedničkih seminara, obuka i projekata za razmjenu znanja i dostupnost informacija i</p> <p>izgradnju kapaciteta OCD za aktivno učešće u ranoj fazi procesa donošenja odluka, u fazi definisanja problema i izbora najpovoljnijih opcija - obuke za pisanje praktičnih politika, javno zagovaranje, aktivizam mladih u lokalnim zajednicama.</p> <p>Indikator: napredka ka održivom upravljanju šumama</p> <ul style="list-style-type: none"> • Integralno se štiti vodno tijelo i slivnog područja rijeke Gornje i Donje rijeke Zete; • zaštićeno je prirodno dobro "Zabran kralja Nikole"; • zaštićeno izvorište rijeke Gračanice, • zaštićena Bjeloševska bara; <p>Indikatori:</p> <p>(15.3.1): udio degradiranog zemljišta u ukupnim kopnenim površinama;</p> <p>(15.4.1) udio bitnih lokacija planinskog biodiverziteta obuhvaćenih zaštićenim područjima</p> <p>(15.4.2) Indeks planinskog zelenog pokrivača</p> <p>(15.5.1) Indeks Crvene liste</p> <p>(15.9.1) Napredak u dostizanju nacionalnih ciljnih vrijednosti sa Achi ciljem 2 i Nacionalnom strategijom biodiverziteta.</p>
--	---	--	---	--

Prioritetna tema: Multifunkcionalna poljoprivreda/budućnost organske proizvodnje hrane

Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za ostvarivanje prava na izjašnjavanje i učestvovanje u donošenju odluka za ekološki orjentisanu održivu poljoprivrednu proizvodnju i lance vrijednosti hrane očuvanjem životne sredine.</p> <p>Izgradnja partnerstva za saradnju sa zainteresovanim stranama povezujući poljoprivredu sa zaštitom životne sredine, zdravljem ljudi i ravnopravnijem regionalnim razvojem.</p> <p>Dijalog za ostvarivanje prava na učestvovanje u donošenju odluka na izjašnjavanje u pitanjima zelenih politika i mjera Zelene Agende za Zapadni Balkan.</p> <p>Konsultacije o politikama prvog stuba CAP (ozelenjavanja) poljoprivredna proizvodnja hrane i zaštite životne sredine i dobrobiti seoskog stanovništva.</p> <p>Informisanje, Proaktivan, lak i otvoren pristup informacijama za razvoj organske poljoprivrede i bezbjednosti hrane.</p>	<p>Zajednička poljoprivredna politika je najznačajni sektor EU, kako po broju propisa tako i u pogledu veličine poljoprivrednog budžeta (gotovo 40% u ukupnom budžetu EU). Glavni cilj je da se obezbijedi stalno snadbijevanje tržišta poljoprivrednim proizvodima po pristupačnim cijenama, a i odgovarajući prihod za poljoprivrednike.</p> <p>Nacionalna strategija održivog razvoja (NSOR) poljoprivredu je povezala sa zaštitom životne sredine, zdravljem ljudi i regionalno ravnopravnijem razvojem s obzirom na potencijale za ekološku poljoprivredu u siromašnijim sjevernim krajevima zemlje. Proizvodnja zdrave hrane uzimajući u obzir izrazito povoljne klimatske i prirodne uslove nevjerojatno je mala i zauzima ispod 1% od ukupne poljoprivredne površine naše zemlje.</p>	<p>Sprovoditi odgovarajuće poljoprivredne politike kako bi se osiguralo ozelenjavanje poljoprivrede i ruralne ekonomije ključno je za bolje očuvanje prirodnih resursa, veću efikasnost u upotrebi resursa, manje negativne sredinske uticaje na uzgoj, veću otpornost na klimatske promjene u zajednicama, kao i doprinos ublažavanju posljedica klimatskih promjena. Ovo će dovesti do toga da će zelena transformacija osnažiti resurse i produktivnost radne snage, intenzivirati aktivnosti na eliminisanju siromaštva, povećati prilike za stvaranje prihoda i poboljšati dobrobit ljudi u ruralnim oblastima. Implementacija Strategija pametne specijalizacije (S3) u četiri prioritetne oblasti, prepoznaje održivu poljoprivredu i lance vrijednosti hrane.</p> <p>Usaglašavanje zakonskih okvira u oblasti treba da se odvija u skladu sa okvirom Zajedničke poljoprivredne politike (CAP) za period 2023-2027.</p> <p>Aktivnosti za pametno i efikasno upravljanje u primarnoj poljoprivredi (primjena bio senzora, pametna boa, pametna košnica itd) ICT primjena kao horizontalnog prioriteta (primjer softvera za prognozu štetnih organizama u poljoprivredi).</p> <p>Aktivnosti usmjeriti na izradu Akcionog plana za primjenu/prevođenje principa CE u poljoprivrednoj proizvodnji, koja većim dijelom svojih proizvodnih tokova funkcioniše na takav način;</p>	<p>Razvoj ekološke održive poljoprivredne proizvodnje u projektnom području koja pruža mogućnost "Od polja do stola" (u poljoprivredi i turizmu) uz ostvarivanje prava na izjašnjavanje i učestvovanje OCD u donošenju odluka u skladu sa razvojnim planovima Vlade Crne Gore, za ekonomski opravak, zasnovan na novim postulatima inovacija, digitalizacije i zelenog razvoja, što će unaprijediti održivost i otpornost crnogorske privrede;</p> <ul style="list-style-type: none"> • uraditi ocjenu postojećeg stanja na osnovu kvalitetnih podataka i dokaza, u vezi sa pitanjima odnosa između poljoprivrede i životne sredine: korišćenje pesticida i gnojiva, nivoi emisija gasova staklene bašte iz poljoprivrednih djelatnosti, itd. • predlog, na dokazima zasnovane, strateške odluke za razvoj održive organske poljoprivrede sa više znanja za „novi način gledanja na stare stvari" uz očuvanje tradicionalnih sisteme proizvodnje hrane; • izgradnja Kuće održive poljoprivredne proizvodnje u Danilovgradu- BIO ITC centar izvrsnosti, kreativnosti, inovacija i preduzetništva; • Podrška poljoprivrednim gazdinstvima u procesima brendiranja, plasmana i promocije lokalnih poljoprivredno prehrambenih proizvoda, kao i primjeni principa CE u poljoprivredi; • programi za cjeloživotno učenje uz praksu o organskoj poljoprivrednoj proizvodnji, visoke vrijednosti za učenike i studente u okviru rasadničke proizvodnje; • kontinuirani monitoring za procjenu da li lokalni agrobiznisi znače očuvanje malih proizvođača i PG-ova, ili pretvaranje područja u monokulturu organske hrane kojom upravlja nekoliko velikih kompanija. 	<p>Broj kampanja, treniga, javnih nastupa i projekata i uspostavljanje mehanizama koordinirane informisanosti edukacije u reformskim procesima EU integracija, i izazovima koje prate taj kompleksni proces;</p> <p>Broj informativnih i kampanja za promovisanje ekološki prihvatljivog i organskog uzgoja i smanjenje upotrebe sintetičkih hemijskih proizvoda u proizvodnji hrane; prehrambenih sistema na osnovu čvrstih akademskih standarda i principa koji se odnose na cijeli lanac ishrane, unapređenje sledljivosti proizvoda i označavanje izgradnjom povjerenja u prehrambeni sistem među potrošačima;</p> <p>Broj kampanja za promociju principa koncepta CE za valorizaciju resursa u poljoprivredi, šumarstvu, proizvodnji hrane visoke prirodne vrijednosti u skladu sa normama EU-a o održivosti, propisima o zaštiti životne sredine, zaštiti životinja, kontroli kvaliteta hrane i sl.</p> <p>Uspostavljena rasadnička proizvodnja sadnog materijala iz matičnih zasada u skladu sa "šesom certifikacije" da bi se dobio zdravstveno bezbjedan sadni materijal u lokalnoj zajednici Danilovgrad.</p>

Prioritetna tema: Održivost ruralnog razvoja očuvanjem životne sredine

Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za oblikovanje ruralnog razvoja unapređenjem konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva; unapređenje životne sredine i ruralnih područja; unapređenje kvaliteta života u ruralnim oblastima i podsticanje diversifikacije ruralne ekonomije.</p> <p>Izgradnja partnerstva za saradnju lokalnih aktera u oblikovanju lokalnog razvoja u skladu sa smjernica slijedom Evropskog partnerstva za inovacije u poljoprivredi (EIP) radi mobilizacije ruralnih potencijala.</p> <p>Dijalog za saradnju i partnerstvo u primjeni inovativnog prostornog LEADER metoda koji se primenjuje na sve evropske strukturne i investicione fondove (ESI fondove) pod imenom Lokalni razvoj vođen od strane zajednice (CLLD).</p> <p>Konsultacije o konsolidovanju Lokalne razvojne strategije lokalnih grupa iz ekonomija u okviru paketa LEADER koje podržavaju inkluzivnu, ekološki i klimatski prihvatljivu ekonomsku diverzifikaciju inovativnim i ekološki prihvatljivim tehnologijama, bezbjednosti i kvalitetu hrane i digitalizaciji.</p>	<p>Na osnovu OECD metodologije čitava teritorija Crna Gore može se smatrati ruralnom, uzevši u obzir da je prosečna gustina naseljenosti u znatno ispod 150 stanovnika po km². Prema popisu iz 2011. godine, 228.009 stanovnika, odnosno 36,8% stanovništva Crne Gore živi u ruralnim područjima. Crna Gora je umjereno spremna u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja u poglavlju 11- Poljoprivreda i ruralni razvoj.</p> <p>Seme nacionalne podrške u Crnoj Gori realizuju se kroz primjenu agro budžeta. Izabrane mjere definisane u IPARD II programu.</p> <p>Primjena LEADER pristupa kroz IPARD II od 2018. da se unaprijedi konkurentnost, poveća dodata vrijednost proizvoda, otvore nova radna mjesta, poboljšaju uslovi života u ruralnim područjima i povežu poljoprivreda i turizam. Nedovoljno su iskorišćene komparativne prednosti, specifičnosti i dostignuti razvoj, zbog čega je Drugi stub neprimjenljiv, jer u realnosti imamo siromašenje i deagrarizaciju, depopulaciju i devastaciju poljoprivrede i sela; Poljoprivreda je rastočena, seljačka gazdinstva, nepodmladena, neorganizovana, nekonkurentna za ravnopravno poslovanje sa proizvođačima iz EU.</p> <p>Usklađivanje sektora proizvodnje hrane i primarne proizvodnje sa standardima EU o bezbjednosti hrane, zdravlju i dobrobiti biljaka i životinja i životnoj sredini i rješavanje pitanja upravljanja otpadnim vodama, dubrivom i otpadom.</p>	<p>Strukturiranje reprezentativnih tipova ruralnih oblasti: visokoproduktivna poljoprivreda i integralna ekonomija; male urbane ekonomije s intenzivnim radom u poljoprivredi tzv. urbanizovana sela, pretežno planinska ekonomija orijentisana na prirodne resurse i veliki turistički kapaciteti i loša poljoprivredna struktura.</p> <p>Planiranje sveobuhvatnog razvoja manjih ruralnih cjelina – sela, kao najveće blago i najdragocijenije javno dobro svake zemlje, pa i Crne Gore, za održivo gazdovanje prirodnim resursima (zemljište, voda, šume), što se pokazalo u Evropskoj uniji kao uspješan model oživljavanja i napretka nerazvijenih ruralnih krajeva.</p> <p>LEADER aspekti (LAG, društvene mreže, lokalna partnerstva, teritorijalni razvoj, itd) obrađeni u nacionalnim strateškim, programskim i regulatornim dokumentima) povezuje aktere na svim nivoima kreiranja, donošenja i sprovođenja odluka od značaja za lokalnu zajednicu predstavnika javnog, civilnog i privatnog sektora. Svojim djelovanjem LAG inicijativama doprinjeli opštem prosperitetu lokalnih zajednica i podstiče lokalni razvoj na osnovu strategije razvoja teritorije na kojoj djeluje (geografsko područje (pokriva povezanu oblast od 5.000 do 150.000 stanovnika, dio opštine Danilovgrad i Nikšić) koju odobrava Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, a odobrava i godišnji budžet za finansiranje projekata lokalnoj zajednici na očuvanju prirode i životnog ambijenta čija je osnovna karakteristika održivost.</p>	<p>Ključna mjera oblikovanje lokalnog razvoja bottom-up pristupom sinergijom sa OCD u donošenju odluka, izradi lokalnih razvojnih strategija koje bi bile: inovativne, participativne multi-sektorski dizajnirane i integrisane ruralne i poljoprivredne politike EU za unapređenje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva; unapređenje životne sredine i ruralnih područja; unapređenje kvaliteta života u ruralnim oblastima i podsticanje diversifikacije ruralne ekonomije.</p> <ul style="list-style-type: none"> za razumijevanje ruralnih lanaca vrijednosti i identifikaciju konkretnih lokalnih izazova i potreba; promovisanje ekološkog i organskog uzgoja (bez zagađenja) i redukovanja upotrebe sintetičkih hemijskih proizvoda u proizvodnji hrane; mjere usmjerene na održivi razvoj ruralnih oblasti realizacijom programa LEADER; primjena principa CE za bio otpada u ruralnim područjima; rehabilitacijom održivog načina života, prepoznavanjem tradicionalnog, etnički zasnovanih znanja, vještina, normi i institucija poštovanje običajnih prava domicilnog stanovništva aktivan proces pregovaranja o budućim ekonomskim i ekološkim pravima i odgovornostima sa različitim zainteresovanim stranama; saradnja sa naučnim, obrazovnim, poslovnim i poljoprivrednim subjektima kako bi se olakšao prelaz na inovativne i ekološke tehnologije i poljoprivredne metode; saradnjom do rezultata sa nacionalnom turističkom organizacijom, nevladinim sektorom i lokalnom turističkom organizacijom izgradnja jedinstvene turističke signalizacije, razvoj staza za hiking i biking na projektnom području; razviti projekt integralnog razvoja svakog sela: opšti i posebni ciljevi razvoja, korisnici i finansiranje sigurno i održivo snadbijevanje kvalitetnom brendiranom hranom; 	<p>Broj promotivnih komunikacionih kanala javne uprave i NVO sektora zasnovanih na platformi za razmjenu informacija o zelenoj i digitalnoj tranziciji u ruralnim zajednicama uvezivanjem interesa javnog, privatnog i civilnog sektora na LEADER pristupu i animiranju funkcionisanja LAG u projektnom području.</p> <p>Broj promotivnih kampanja da bi se multiplikovao doseg poruka za unapređenje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva; unapređenje životne sredine i ruralnih područja; unapređenje kvaliteta života u ruralnim oblastima i podsticanje diversifikacije ruralne ekonomije; promocija ruralnih krajeva kao mjesta za rekreaciju, društveno uređen sistem porodičnih gazdinstava u kojem je primarna poljoprivredna proizvodnja na porodičnim gazdinstvima dominantan tip proizvodnje - Broj kampanja za valorizaciju turističkih potencijala ruralnih područja, lokalne gastronomije kao turističke ponude promocija planinskog, seoskog i sportsko-rekreativnog kulturnog turizma</p>

<p>Informisanje unaprijediti informacionu bazu o implementacionim mjerama i razvojnim programima, afirmisanjem razvoja poljoprivrede i segmenata ukupne ruralne ekonomije, kako u ekonomskom, tako i u socijalnom i kulturološkom pogledu.</p>		<p>Diverzifikacija ruralne ekonomije, usklađena s intenzifikacijom poljoprivrede, na putu oporavka crnogorskog sela, stvaranje novih lanaca vrijednosti, plasiranje hrane turizmu, generatoru rasta, zapošljavanja i novčanog priliva, razvoj preduzetništva i socijalne ekonomije na putu ka i zelenoj i digitalnoj transformaciji; razvoj kulturne i kreativne industrije, primjena principa cirkularne ekonomije i smanjenje zavisnosti od fosilnih goriva; Organizovati debate o oblikovanju lokalnog razvoja LEADER (LAG) ili CLLD nakon 2020. godine o tome kako podmladiti pristup i napraviti od njega snažan instrument lokalnog razvoja u susret izazovima 21. vijeka.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • izgradnja mreža lokalnih partnera za implementaciju inovativnih pristupa u oblikovanju lokalnog razvoja od lokalne inicijative do glavnog koncepta i vizije održivog razvoja u ruralnim zajednicama u pripremi konkretnih zajedničkih tržišno orjentisanih i ekonomski opravdanih projekata za korišćenje EU fondova slijedeći misiju EU o zdravlju zemljišta i hrani, socijalnoj otpornosti i rodnoj ravnopravnosti, za održivost tradicionalnih sistema poljoprivrede proizvodnje i očuvanja poljoprivredne prakse poljoprivrednih gazdinstava u modernoj ruralnoj zajednici. 	
---	--	--	---	--

Prioritetna tema: Očuvanje krajolika

Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za promociju prava na očuvanje krajolika prepoznatljivost crnogorskog ruralnog pejzaža kao kulturnog dobra u prostornom uređenju.</p>	<p>Projektno područje se, zahvaljujući svom geografskom položaju i istoriskim utjecajima srednjevropskog i mediteranskog kulturnog kruga odlikuje bogatstvom i raznolikošću krajolika. Krajolici predstavljaju jedan od najznačajnijih problema prostornog uređenja.</p>	<p>Očuvanje krajolika ruralnog pejzaža, "određena područja, viđena ljudskim okom, čija je priroda rezultat međusobnog djelovanja prirodnih i/ili ljudskih elemenata." Krajolici su oblikovali bogatstvo i prepoznatljivost prostora u kojemu žive i djeluju ljudi, koji ujedno pruža zajednici i pojedincu osjećaj identiteta i pripadnosti, reprezentiraju tradiciju i vrijednosti prošlih naraštaja, pa ujedno predstavljaju materijalnu osnovu i samosvojnost nacionalnog stvaralačkog izraza. Istražiti međunarodne normativne standarde zaštite krajolika, te predložiti način na koji se sistem pravne zaštite krajolika može poboljšati i uskladiti s međunarodnim.</p>	<p>Očuvanje i obnavljanje obilježja ruralnog pejzaža i njegovih estetskih vrijednosti koji su oblikovali bogatstvo prostora uključivanjem OCD u proces donošenja odluka u okviru sistema zaštite kulturnih dobara, prirode i značaja za prostorno uređenje</p> <ul style="list-style-type: none"> • plan upravljanja za unaprijeđenje zaštite krajolika kao kulturne baštine u skladu sa Zakonom o zaštiti kulturnog dobra; • primjerena mjera zaštite krajolika održavanja, obnavljanja i poboljšanja kulturne i prirodne vrijednosti krajolika kako bi doprinijelo ne samo stvaranju prostornog identiteta, već i razvoju privrede: ekološke poljoprivrede, ekološkog i kulturnog turizma, kulturnih i kreativnih industrija i preduzetništva. 	<p>Broj kampanja, javnih nastupa i projekata kojima bi se uticalo da se unaprijedi svijest javnosti o značaju očuvanja ruralnog pejzaža i njihovim djelova kao kulturnog dobra na projektnom području;</p> <p>Valorizacija prepoznatih, kulturno istorijskih vrijednosti u kojima su još očuvani tradicionalni prostorni odnosi, istorijski krajolici uzorci i način korištenja promocijom kulturnog turizma;</p> <p>Broj inovativnih proizvoda i usluga iz oblasti ekološke poljoprivrede, kulturnih i kreativnih industrija, malih i srednjih privrednih subjekata i fizičkih lica koje se bave ovom djelatnošću.</p>

Prioritetna tema: Održivo i racionalno upravljanje lovištem i lovnom osnovom				
Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za izjašnjavanje OCD i uključivanje u proces donošenja odluka o održivom i racionalnom upravljanju lovištem i lovnom osnovom očuvanjem biodiverziteta i usluga ekosistema</p>	<p>Divljač Crne Gore je nacionalno, prirodno bogatstvo i dobro od opšteg interesa i ono se kao takvo nalazi u državnoj svojini. Zbog takvog određenja, kao i značaja koje ima u zadovoljavanju ekoloških, ekonomskih i socijalnih potreba društva, divljač se mora očuvati, uzgajati i racionalno koristiti.</p>	<p>Aktivnosti za održivo i racionalno upravljanje lovištem i lovnom osnovom usmjeriti na ostvarivanje ključnih ciljeva u javnom interesu očuvanje biodiverziteta i usluga ekosistema korištenjem populacije divljih životinja i očuvanje njihovih prirodnih staništa) od neadekvatnog gazdovanja i neodrživog stanja usled praksi nelegalnog lova na zaštićene divljih vrsta životinja, a posebno riba i ptica, prepoznat kao veliki izazov, koji se iz godine u godinu ponavlja. Uspostaviti kontrolu lova, praćenje kvantiteta odstrijeljenih jedinki, dužine lovnih sezona, lova za vrijeme stadijuma reprodukcije i migracije, uticaja na ugrožene vrste, nelegalnog lova/krivolova kao osnovu za održivo lovno privređivanje.</p>	<p>Unapređenje stanja populacije divljači i njihovih staništa, očuvanjem usluga ekosistema izjašnjavanjem OCD i uključivanjem u proces donošenja odluka kao bi djelatnosti organizovanog gazdovanja divljači koje obuhvata uzgoj, zaštitu, lov i korišćenje divljači i njihovih djelova bila održiva;</p> <ul style="list-style-type: none"> • planovima upravljanja unaprijediti zaštitu prirodnih resursa, održivim i racionalnim upravljanjem lovištem i lovnom osnovom, u skladu sa mogućnostima i interesima društva; • praćenja stanja populacije divljači i njihovih prirodnih staništa u lovištima, od na principima održivog korišćenja populacije divljači i njihovih prirodnih staništa; • harmonizacija propisa i institucionalna reforma lovstva; • jačanje lovočuvarskih/inspekcijskih kapaciteta, sprovođenje kaznene politike na zaustavljanju nelegalnog lova/krivolova divljih vrsta životinja, a posebno riba i ptica. 	<p>Broj kampanja za jačanje javne svijesti o značaju očuvanja usluga ekosistema održivim korištenjem populacije divljih životinja i očuvanjem njihovih prirodnih staništa u lovnom privređivanju kao djelatnosti od posebnog društvenog interesa.</p> <p>Broj informativno edukativnih kampanja o rizicima praksi nelegalnog lova/krivolova na zaštićene divlje vrste životinja, a posebno riba i ptica za životnu sredinu.</p>
Prioritetna tema: Zaštita vazduha				
Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta za učešće OCD u izradi kvalitetnijeg ekološkog monitoringa vazduha.</p> <p>Dijalog o preuzetim obavezama iz Zelene agende za Zapadni Balkan/Evropskog zelenog sporazuma u oblasti kvaliteta vazduha.</p> <p>Konsultacije na temu praćenje i kontrola poštovanja zakonskih obaveza koje proizilaze iz Direktive o industrijskim emisijama, veći pristup informacijama, učešće OCD u odlučivanju i pristup pravdi.</p>	<p>Sistemi za praćenje kvaliteta vazduha imaju teškoća u pogledu nedosljednosti podataka, što je prouzrokovano nedostatkom finansijskih sredstava za održavanje stanica, nedostatkom sertifikovanih laboratorija za kalibriranje i modeliranje kvaliteta vazduha koji već dugi niz godina prevazilazi propisane granične vrijednosti.</p> <p>Štetne zagađujuće materije loše utiču ne samo na zdravlje ljudi već i na kompletnu ekonomiju i životnu sredinu.</p> <p>Pored standardnih izvora zagađenja (saobraćaja, industrije i individualnih kućnih ložišta), stanje vazduha na teritoriji cijele zemlje dodatno devastiraju sve učestaliji požari na sanitarnim i divljim depozitima (Mislov do, Opština Nikšić).</p>	<p>Kvalitet vazduha u mnogim gradovima Crne Gore je izazov; mjerenja pokazuju da građani udišu zagađen vazduh, što predstavlja jedan od najvažnijih najkompleksnijih problema u okviru životne sredine sa direktnim efektima na javno zdravlje.</p> <p>Intenziviranje primjene najboljih dostupnih tehnika u skladu sa Direktivom o industrijskim emisijama.</p> <p>Podrška modeliranju za definisanje obaveza smanjenja emisija u svim ekonomijama za pet glavnih zagađujućih materija obuhvaćenih Direktivom o nacionalnim gornjim graničnim vrijednostima emisija (NEC) i protokolom iz Geteborga shodno Konvenciji o prekograničnom zagađenju vazduha na velikim udaljenostima.</p>	<p>U procesu razvoja planova za praćenje kvaliteta vazduha u okruženju bez zagađenja vazduha i uticaja na zdravlje i spoljašnje troškove vezane uz to uz izjašnjavanje i uključivanje OCD u proces donošenja odluka radi promišljanja o ključnim tehničko-tehnološkim, preventivnim i korektivnim mjerama, preispitivanja standarda o kvalitetu vazduha za:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uspostavljanje adekvatnog sistema praćenja kvaliteta vazduha i akreditacijom mreža za praćenje kvaliteta vazduha usaglašeno sa standardima shodno Direktivama o kvalitetu ambijentalnog vazduha; • obezbjeđene opreme za kontrolu zagađenja u Danilovgradu i Spuzi u osigurati dostizanje najnovijih standarda EU; • izrada i sprovođenje strategija za kvalitet vazduha; • veće poštovanje standarda emisije iz sektora energetike za smanjenje emisije zagađujućih materija – nulto zagađenje vode, vazduha i zemljišta; • objavljivanje mjesečnih izveštaja o rezultatima monitoringa iz lokalnih stanica za praćenje SO₂, NO₂ i PM₁₀, na zvaničnim sajtovima gradova; 	<p>Broj informativno edukativnih kampanja o rizicima od zagađenja vazduha po ljudsko zdravlje i životnu sredinu.</p> <p>Broj lokalnih savjetovanja za podizanje svijesti o rizicima po zdravlje od proizvodnje energije.</p> <p>Broj događaja o informisanju javnosti o stanju vazduha.</p> <p>Promovisanje važnosti čistog vazduha, primjenom bolje kontrole zagađenja kako bi se zaštitilo javno zdravlje.</p>

		Aktivnosti na unapređenju kapaciteta za sistematsko praćenje i procjene kvaliteta vazduha, na osnovu pouzdanih podataka kako bi planiranje ekoloških politika zasnovano na pouzdanim pokazateljima.		
Prioritetna tema: Zaštita vode				
Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta za učešće OCD u izradi kvalitetnijeg ekološkog monitoringa voda</p> <p>Dijalog sa donosiocima odluka za rješavanje problema zagađenja vodnih tijela pritoka i rijeke Zete.</p> <p>Konsultacije o inicijativama za integralnu zaštitu rijeke Gornje Zete koje uključuju ključne aktere donosiocice odluka, komunalna preduzeća, uključujući i privatno-javna partnerstva i djelotvorno učešće civilnog društva/NVO da se spriječi zagađenje.</p> <p>Informisanje otvoren pristup informacijama sa sektorima energetike, prostornog planiranja, zaštite životne sredine i poljoprivrede i ruralnog razvoja.</p>	<p>Crna Gora je Zakon o vodama, potpuno usaglasila sa EU direktivama koje se odnose na vode. On uređuje pravni status i način integralnog upravljanja vodama, vodnim i priobalnim zemljištem i vodnim objektima, uslovi i način obavljanja vodne djelatnosti i druga pitanja od značaja za upravljanja vodama i vodnim dobrom.</p> <p>Zaštita voda kao obnovljivog resursa obuhvata sprovođenje mjera zaštite voda i poboljšanja stanja voda i vodnih ekosistema, radi sprječavanja ili smanjivanja štetnih posljedica za ljudsko zdravlje, vodne ekosisteme, kvalitet života i životne sredine u cjelini.</p> <p>Zeta je najznačajnija pritoka Morače. Dužina toka je 85 km, a površina sliva do H.S. Danilovgrad je 1.216 km².</p> <p>Zakonski okvir o vodi za kupanje je u ranoj fazi razvoja, transponovanih EU direktiva iz ove oblasti.</p>	<p>Primjena i sprovođenje planskih i zakonskih dokumenata u oblasti upravljanja vodama su i dalje brojni.</p> <p>Glavni problemi su i dalje kontrola i sprečavanje zagađivanja voda, kontrola korišćenja rječnih sedimenata, kontrola korišćenja podzemnih voda, kontrola izgradnje i sprečavanje ilegalne izgradnje na vodnim područjima i izgradnja malih hidrocentrala.</p> <p>Pogoršanje kvaliteta i nedostatak pijaće vode usled zastarjelih mreža vodosnabdijevanja (gubici na nivou od 50%) i sistema za prečišćavanje (loše funkcionisanje sistema za hemijsko i mikrobiološko prečišćavanje).</p> <p>Visok procenat otpadnih voda se i dalje ispušta direktno u vodne tokove, a kvalitet pijaće vode se dodatno pogoršava zbog septičkih jama u ruralnim područjima koje ne ispunjavaju neophodne standarde, usljed čega dolazi i do zagađenja zemljišta.</p>	<p>Ključne mjere za kontrolu i unapređenje kvaliteta voda za dobrobit zajednice uz djelotvorno učešće OCD uz angažovanja lokalnih stručnjaka i strukturiranu međusektorsku saradnju, na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprovođenje odgovarajućih pravnih tekovima EU koje se odnose na vodu (Okvirna direktiva EU o vodama, Direktiva o tretmanu urbanih otpadnih voda i Direktiva o nitrata); • ubrzati izradu Planova za upravljanje rječnim slivovima; • otklanjanju izvora zagađivanja i uzroke degradacije vodnih tijela pritoka i rijeke Zete u Nikšiću i Danilovgradu; • sprječavanju ili ograničavanju unošenja u vode opasnih, otpadnih i drugih štetnih materija, • pratiti kvalitete površinskih i podzemnih voda za piće, kao i kvaliteta otpadnih voda i njihovo prečišćavanje, vodeći računa o javnom zdravlju i životnoj sredini u skladu sa Uredbom EU o minimalnim zahtjevima za ponovno korišćenje vode; • izgradnji postrojenja za tretman otpadnih voda u opštini Danilovgrad; • mjere za sprječavanje rizika od suša i poplava, odbranu i zaštitu od erozija i bujica; • da se sanira deponija Mislav do Nikšić; • Mjere da se sanira zagađenje vazduha, vode i zemljišta na farmi svinja u Spuzi. 	<p>Broj zajedničkih obrazovnih kampanja, treniga, javnih nastupa i projekata usmjerenih na podizanje ekološke svijesti za promjenu u ponašanju građana doprinoseći rješavanju izazova.</p> <p>Rekonstrukcija gradskog vodovoda za veći kvalitet vode za piće i kontrolu na svim vodoizvorima u skladu sa Programom sistematskog ispitivanja kvantiteta i kvaliteta voda (površinskih i podzemnih).</p> <p>Integralno zaštićeno slivno područje Gornje i Donje rijeke Zete i uspostavljen održiv sistema integralnog upravljanja vodnim resursima vodeći se zakonodavnim okvirom i relevantnim strateškim dokumentima.</p> <p>Parametri kontrole kvaliteta vode za kupanje i za zalivanje bašta iz Rijeke Zete dostupni javnosti;</p> <p>Poboljšano praćenje kvalitativnih i kvantitativnih parametara voda, prema godišnjem indeksu kvaliteta voda (Water Quality Index)</p>
Prioritetna tema: Održivo upravljanje resursima zemljišta/tla				
Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za održivo korišćenje zemljišta kao neobnovljivog resursa</p>	<p>Zakon o zaštiti životne sredine (čl 16.) definiše zaštitu zemljišta, kao dobra od opšteg interesa, obuhvata preduzimanje mjera kojima se poboljšavaju njegova fizička, hemijska i biološka svojstva, radi njegove zaštite od zagađenja i očuvanja od propadanja.</p>	<p>Identifikovati oblasti koje su izložene riziku od erozije tla, smanjenja organskih materija, salinizacije, acidifikacije, zagađenja hemikalijama, zbijanja tla ili nastajanja klizišta;</p>	<p>Integralno upravljanje zemljištem u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji hrane izjašnjavanjem OCD i učešćem u proces donošenja odluka vodeći se zakonodavnim okvirom i strateškim dokumentima i direktivama EU;</p>	<p>Broj zajedničkih kampanja, treniga, javnih nastupa i projekata za održivo upravljanje resursima zemljišta/tla kao neobnovljivog resursa.</p>

<p>Dijalog ključnih aktera za poboljšanje zdravlja tla i važnosti održavanja zdravih poljoprivrednih ekosistema za dobrobit ljudi.</p> <p>Konsultacije kako bi se unaprijedila razmjena znanja i identifikovali primjeri najbolje prakse u zaštiti tla od zagađenja i degradacije.</p>		<p>U rješavanju rastućih izazova u održivom upravljanju tlom, korišćenju zemljišta na način koji najviše odgovara prirodnim osobinama zemljišta.</p> <p>Degradacija zbog klizišta, erozije, kontaminacije, neodržive poljoprivrede, prenamjene zemljišta i neodgovarajućeg korišćenja zemljišta.</p> <p>Rasprostranjenom praksom nelegalnog odlaganja otpada (zalihe, napuštene lokacije), dovodi sektorima industrije i rudarstva, uključujući nekontrolisanu upotrebu pesticida, dovodi do zagađenja zemljišta (i podzemnih voda).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • strategije za zaštitu i unapređenje kvaliteta / stanja tla, borbu protiv prekrivanja tla i sanaciju zagađenih lokacija; • uspostavljanje infrastrukture u sistemu održivog korišćenja zemljišta, prikupljanje podatka o stanju tla u skladu sa novim pristupom EU; • ocjenu uticaja različitih sektora (saobraćaja, industrije, poljoprivrede, itd) na kvalitet tla; • integrisati mjere zaštite tla u druge oblasti javne politike • uspostaviti regionalna partnerstva da se pospješi razmjena znanja i primjeri dobre prakse u zaštiti tla od zagađenja i propadanja. 	<p>Broj edukativnih radionica, seminara za stanovništvo, školsku i predškolsku populaciju posvećene informisanosti sa ciljem podizanja svijesti promovisanjem korišćenja zelenih tehnologija i inovacija u upravljanju za zaštitu i unapređenje kvaliteta / stanja tla, borbu protiv prekrivanja tla i sanaciju zagađenih lokacija-</p>
--	--	--	---	---

STRATEŠKI PRIORITET: 2. KLIMATSKE PROMJENE

Mjera: Ublažavanje i prilagođavanje na klimatske promjene

<p>Ocjene o ispunjenosti mjerila po izvještaju EU 2020 Ocjene o ispunjenosti mjerila po izvještaju EU 2019. i KLJUČNI NALAZI - GODIŠNJI IZVJEŠTAJ EVROPSKE KOMISIJE ZA CRNU GORU 2021. KLASTER 4 – ZELENA AGENDA I ODRŽIVA POVEZANOST</p> <p>" ... Što se tiče preporuka za dalji rad, ponovljena je konstatacija iz prethodnih godina da bi Crna Gora trebalo da se fokusira na energetske sektor, transevropske mreže, telekomunikacije, TEN-T i TEN-E regulativu, zelenu tranziciju, upravljanje otpadom, kvalitet vode, zaštitu prirode i klimatske promjene..."</p>				
Prioritetne teme: Klimatske promjene i degradacija životne sredine				
Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje učešća OCD za donošenje odluka u oblasti klimatske budućnosti u uslovima sve veće potražnje za hranom.</p> <p>Dijalog strukturiran između zainteresovanih strana i ciljnih grupa za efikasne i uspješne aktivnosti u lokalnim zajednicama da se prilagode budućim klimatskim izazovima očuvanjem životne sredine</p>	<p>Evropski zeleni plan je odgovor EU na klimatske promjene i degradacija životne sredine. EU globalni lider i pokretač tranzicije ka nultim emisijama.</p> <p>Nivo usklađenosti Crne Gore u oblasti klimatskih promjena je i dalje ograničen. Crna Gora ima Strategiju klimatskih promjena, ali je neophodno da intenzivira rad i obezbijedi konzistentnost sa Okvirom klimatske i energetske politike EU do 2030, da strategija</p>	<p>Aktivnosti Crne Gore da prilagodi svoju klimatsku politiku, formuliše ciljeve u oblasti klime (i energije) u skladu sa ambicioznijim planovima EU za tranziciju do 2030, transponuje paket „Spremni za 55% i Zakon o klimi EU, uskladi se sa Strategijom EU o adaptaciji na klimatske promjene, da intenzivnije razvija prirodne i vještačke ponore ugljenika i obezbijedi brzu zelenu transformaciju svih ekonomskih sektora, prvenstveno onih sa visokom emisijom ugljenika.</p>	<p>Tranzicija ka nultim emisijama za jačanje otpornosti, smanjenje ranjivosti i izloženosti prirodnim i antropogenim opasnostima, saradnjom sa ključnim subjektima izjašnjavanjem OCD i njihovim uključanjem u donošenju odluka, povećanje klimatskih ambicija na ublažavanju i adaptaciji na klimatske promjene u cilju povećanja ekonomskih, socijalnih i ekoloških koristi za lokalne zajednice u skladu sa svjetskim i evropskim praksama, inicijativama i politikama;</p> <ul style="list-style-type: none"> • podrška kompleksnoj zelenoj tranziciji na svim nivoima (uključujući lokalni i privatni sektor); 	<p>Broj zajedničkih kampanja, treninga, javnih nastupa i projekata sa ciljem promocije lokalnog razvoja otpornog na klimatske promjene da se građani motivišu da identifikuju mjere za ublažavanje klimatskih promjena inovacije na polju mobilnosti, kupovine, potrošnje energije i građanskog monitoringa parametara životne sredine za očuvanje prirodnog kapitala kroz zaustavljanje degradacije, kao i vrijednost obnovljivih prirodnih resursa (bioraznolikost, voda, vazduh, zemljište), kao i ublažavanje štetnih uticaja prirodnih i antropogenih opasnosti, jačanje kapaciteta prirodnih i društvenih sistema za adaptaciju gradova i zajednica na klimatske promjene i ublažavanje posljedica klimatski promjena prirodnim rješenjima</p>

<p>Konsultacije o značaju, ulozi i planiranju zelene infrastrukture, kao jedne od mjera u ublažavanju klimatskih promjena i adaptacije grada na klimatske promjene.</p>	<p>bude integrisana u sve relevantne sektorske politike i prati smjernice NSOR-a za „Poboljšanje razumijevanja rizika, jačanje institucionalnog okvira za upravljanje rizicima, i jačanje otpornosti sistema, poboljšanje odgovora na katastrofe i obnovu kroz oporavak, rehabilitaciju i rekonstrukciju“.</p>	<p>Metodologija prikupljanja podataka i izračunavanje po smjernicama Međuvladinog panela o klimatskim promjenama (IPCC) i Okvirne konvencije UN o klimatskim promjenama (UNFCCC).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • smanjenjem emisija gasova (GHG) zahtjeva promjene sistema električne energije, transporta, zgrada, industrije i korišćenja zemljišta • prilagođavanje (zahtijeva planiranje otpornosti i upravljanja prirodnim katastrofama (požari, poplave, nedostatak hrane, izbijanje bolesti...), i razumijevanje klime i ekstremnih događanja, pripremom za neizbježne posljedice ... 	
<p style="text-align: center;">Prioritetne teme: Monitoring i evaluacija</p>				
<p>Učešće OCD</p>	<p>Opis</p>	<p>Aktivnosti</p>	<p>Ključna mjera</p>	<p>Indikator rezultata</p>
<p>Jačanje kapaciteta OCD za građanski monitoring i evaluaciju u svim segmenata životne sredine u realnom vremenu.</p> <p>Dijalog ključnih aktera i zainteresovanih strana na lokalnom nivou u formulaciji predloga prioriteta i mjera u procesu strateškog akcionog plana (LEAP).</p> <p>Konsultacije sa ključnim zainteresovanim stranama o rezultatima mjerenja napretka u sprovođenju strategija, planova i javnih ekoloških politika na lokalnom nivou.</p> <p>Informisanje razvoj mehanizama povratnih informacija radi dostizanja standarda i potreba pojedinca i društva u cjelini na putu za izbalansiranim rastom i razvojem, što omogućava učenje za budućnost.</p>	<p>Primjena koncepta za monitoring i razvojne evaluacije u svrhu pomoći da se utvrdi vrijednost aktivnosti u zajednici u otklanjanju negativnih posljedica, kao i troškova sanacije i revitalizacije životne sredine na lokalnom nivou, sa ciljem stvaranja kapaciteta za povlačenje sredstava podrške iz EU fondova, uz održavanje stepena podrške EU integraciji.</p> <p>Monitoring i DAC kriterijumi evaluacije pomažu opštini/gradu da na bolji način usmjerava i upravlja razvojnim procesima i njihovom realizacijom u korist zajednice.</p> <p>Monitoring segmenata životne sredine se sprovodi u skladu s čl. 33. do čl. 37. Zakona o životnoj sredini.</p>	<p>Uspostaviti okvir za koordinaciju i za upravljanje, praćenje realizacije i izvještavanje, sprovođenja lokalnih ekoloških politika i reformskim procesima na putu pridruživanja EU i prelascima na održivost.</p> <p>Uspostaviti mehanizme za donošenje odluka, o tome šta i koliko često će biti praćeno i ko će za to biti odgovoran, ko vrši nadzor i na koji način mejri efekte sprovođenja strategija, planova i javnih ekoloških politika.</p> <p>Planovima monitoringa utvrđuju mehanizme - instrumente upravljanja za kontinuirano mjerenje napretka i upozorava na problem, potrebu preispitivanja postignutih rezultata i ciljeva.</p>	<p>U svim segmentima životne sredine monitoring plan koji sadrži mehanizme i procedure za sprovođenje procjene stanja aktivnosti u realnom vremenu uz izjašnjavaње i učešće OCD u donošenju odluka i za sprovođenje strategija na lokalnom nivou;</p> <ul style="list-style-type: none"> • metodologija praćenja sveobuhvatan mehanizam zasnovan na prikupljanju vrijednosnih mjerljivih empirijskih podataka, za analizu transparentnost realizacije aktivnosti u zajednici, postavlja mjerljive indikatore uspjeh kako bi se stekao uvid u stanje politike životne sredine u datom trenutku u odnosu na predhodno upravlja razvojnim procesima lokalnog konteksta pružajući mogućnost da se dobije dinamičan i jasan pregled napretka, prepoznaju potrebe i intervenišu korektivnim mjerama ili intenziviranjem aktivnosti za njihovu realizaciju u korist zajednice; • za obezbjeđenje troškova sanacije i revitalizacije životne sredine na lokalnom nivou uz finansijsku podršku Evropske unije; 	<p>Poboljšana komunikacija institucionalizovanjem internih komunikacionih kanala za unaprijeđene informisanosti građana slijedom Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 2019-2022;</p> <p>Broj zajedničkih treninga i edukacija za unaprijeđene svijesti o važnosti monitoringa politika životne sredine</p> <p>kako bi se olakšalo sprovođenje razvojnih lokalnih akcionih planova, osiguralo učešće različitih zainteresovanih strana za koordinaciju zajedničkih aktivnosti sa stanovništvom ruralnih područja u procesu pristupanja EU;</p> <p>Broj obuka sa ciljem stvaranja kapaciteta za monitoring i evaluaciju politika životne sredine i upravljanja razvojnim procesima, stepen dostignute vrijednosti ključnih mjera i aktivnosti u lokalnom kontekstu, kao podrška Opštini/gradu projektnog područja i njenim zainteresovanim stranama da obezbijede okruženje za učenje u kome će biti u prilici da na bolji način razumiju donesene odluke, kao i odgovornosti koje su sa njima povezane u oblasti životne sredine I održivog razvoja</p>

STRATEŠKI PRIORITET: 2. ENERGIJA

Mjera: Energetska tranzicija

Ocjene o ispunjenosti mjerila po izvještaju EU 2020 Ocjene o ispunjenosti mjerila po izvještaju EU 2019. i KLJUČNI NALAZI - GODIŠNJI IZVJEŠTAJ EVROPSKE KOMISIJE ZA CRNU GORU 2021 KLASTER 4 – ZELENA AGENDA I ODRŽIVA POVEZANOST " ... Što se tiče preporuka za dalji rad, ponovljena je konstatacija iz prethodnih godina da bi Crna Gora trebalo da se fokusira na energetske sektor, transevropske mreže, telekomunikacije, TEN-T i TEN-E regulativu, zelenu tranziciju, upravljanje otpadom, kvalitet vode, zaštitu prirode i klimatske promjene..."				
Prioritetne teme: Promocija reformi zelene tranzicije u upravljanju energijom na lokalnom nivou				
Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za učešće u zelenoj transformaciji privrede i društva za u proizvodnji energije iz obnovljivih izvora što vodi poboljšanju životne sredine i kvaliteta života.</p> <p>Dijalog o dekarbonizaciji energetskog sektora i razvoju alternativnih rješenja iz obnovljivih izvora.</p>	<p>Složena i zahtjevna transformacija u procesu integracije dodatno je opterećena izazovima vezanim za novodefinisane, ambicioznije planove dekarbonizacije po osnovu Sporazuma o Energetskoj zajednici.</p> <p>Zelena transformacija privrede i društva podrazumijeva konkretne akcije, u oblasti dekarbonizacije energetskog sektora, ulaganje u obnovljive izvore energije, razvoj novih tehnologija, te povećanje energetske efektivnosti u svim sektorima, posebno u energetici, saobraćaju i industriji, smanjenje zagađenja vazduha, voda i zemljišta, što stvara transformativni potencijal za poboljšanje životne sredine i kvaliteta života.</p> <p>Crna Gora prati trend izgradnjom vjetroparkova koji su sa solarnim elektranama u 2021. proizvele rekordnih 10% struje na globalnom nivou i trenutno su najbrže rastući novi izvor električne energije.</p>	<p>Za očekivanu zelenu i klimatsku tranziciju neophodno je i pravovremeno ažuriranje relevantnih zakonskih okvira transponovanjem novih odredbi koje proizilaze iz Evropskog zelenog dogovora kroz paket „Spremni za 55% i ostalih zakonskih i drugih akata, u skladu sa Mapom puta Energetske zajednice za dekarbonizaciju.</p> <p>Transformativne promjene za strateško energetsko i urbano planiranje kako bi se osmislile i sprovele reforme u gradovima za klimatsku neutralnost, podržano evropskim politikama dekarbonizacije iz evropskog Zelenog plana kojim se ojačavaju ciljevi za smanjenje gasova sa efektom staklene bašte, razvijanje čistih oblika energije, čistog saobraćaja i potencijala cirkularne ekonomije.</p> <p>Integrirano energetsko obnavljanje zgrada i građevinarstvo zasnovano na izgradnji zgrada koje štede energiju i resurse, prema najnovijim standardima nulte ili vrlo niske potrošnje energije (nZEB), ali i protivzemljotresne gradnje.</p> <p>Sektor saobraćaja jedan je od glavnih izvora emisije gasova staklene bašte (i emisija azotnih oksida NOx). Dominantan je udio CO₂ iz drumskog saobraćaja (više od 90%), što u velikim urbanim sredinama pojačava zagađenje.</p>	<p>Postizanje saglasnosti o razvoju lokalne energetske politike u skladu sa specifičnostima i potrebama zajednice izjašnjenjem OCD i učešćem u odlučivanju za:</p> <ul style="list-style-type: none"> • donošenje strategija za dekarbonizaciju sektora s visokim nivoom emisija ugljenika (sektora energetike i saobraćaja; • obezbijediti o proizvodnji energije iz obnovljivih izvora, po prihvatljivoj cijeni za privredu i građane; • pouzdano i kvalitetno snabdijevanje energijom čista, pristupačna i sigurna energija koja nije prijetnja životnoj sredini i zdravlju ljudi; • podsticaje projekata koji donose rješenja u obliku jačanja infrastructure razvoja alternativnih rješenja iz obnovljivih izvora; • za održivu i pametnu urbanu mobilnosti i njen značaj za funkcionisanje mreže TEN-T; • podsticanje inovativnog drumskog saobraćaja koji odgovara digitalnom dobu; • mapu puta za dekarbonizaciju, veće ozelenjavanje saobraćajnog sektora, digitalizaciju mobilnosti sa ciljem da saobraćaj bude zeleniji, održiviji i zdraviji za građane; • uvođenju alternativnih goriva i izgradnju odgovarajuće infrastructure neophodne za smanjenje zavisnosti od fosilnih goriva u sektoru saobraćaja i smanjenje emisija i zagađenja vezanih za saobraćaj; • mjere prilagodljivosti da podrže zelenu tranziciju saobraćajnog sektora i smanjenje emisija i zagađenja povezanih sa saobraćajem; • uvesti i strože standarde emisija za vozila, industrije malog obima i sektore koji nisu obuhvaćeni Direktivom o industrijskim emisijama. 	<p>Boj obuka, savjetovanja i stručnih edukacija za zelenu transformaciju, za strateško energetsko i urbano planiranje za smanjenje gasova sa efektom staklene bašte, razvijanje čistih oblika energije, čistog saobraćaja i potencijala cirkularne ekonomije;</p> <p>Broj zajedničkih info kampanja za edukaciju, promociju i jačanje ekološke svijesti o energetskoj o zelenoj tranziciji u privredi i društvu za održivo korišćenje resursa razvoj tehnologija i inovacija, unapređenje energetske efikasnosti za poboljšanje performansi životne sredine i kvaliteta života;</p> <p>Postoji svijest o važnosti klimatske otpornosti saobraćajne infrastrukture;</p> <p>Uveden ekonomičan sistem dinamične inteligentne energetski efektivne javne rasvjete;</p> <p>Postavljene mjerne stanice za kontrolu uticaja izduvnih gasova iz automobila na vazduh, vodu i zemljište duž glavnih saobraćajnica;</p> <p>Promovisana zelena ulaganja u upravljanju potrošnjom energije, poboljšanju snadbijevanja energijom iz solarnih panela grijanje/hlađenje;</p> <p>Nadogradnja mašina i korišćenja eko automobila.</p>

STRATEŠKI PRIORITET: 3. ZELENA EKONOMIJA

Mjera: 1.1 Promocija zelene ekonomije na lokalnom nivou

<p>Ocjene o ispunjenosti mjerila po izvještaju EU 2020 Ocjene o ispunjenosti mjerila po izvještaju EU 2019. i KLJUČNI NALAZI - GODIŠNJI IZVJEŠTAJ EVROPSKE KOMISIJE ZA CRNU GORU 2021</p> <p>KLASTER 4 – ZELENA AGENDA I ODRŽIVA POVEZANOST</p> <p>" ... Što se tiče preporuka za dalji rad, ponovljena je konstatacija iz prethodnih godina da bi Crna Gora trebalo da se fokusira na energetske sektor, transevropske mreže, telekomunikacije, TEN-T i TEN-E regulativu, zelenu tranziciju, upravljanje otpadom, kvalitet vode, zaštitu prirode i klimatske promjene..."</p> <p>Program ekonomskih reformi Crne Gore 2021-2023. Zasnovan na sedam stubova razvoja i to: zelenoj ekonomiji, digitalnoj transformaciji, regionalnoj saradnji i povezanosti, unapređenju konkurentnosti, socijalnoj zaštiti, društvu jednakih šansi i dobrom upravljanju i predstavlja razvojnu politiku Vlade, oslonjenu na proces EU integracija.</p>				
Prioritetne teme: Transformacija ekonomije u održivu zelenu ekonomiju				
Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za podsticanje povezanosti globalnih ciljeva održivog razvoja zajednice kroz inovativnu zelenu politiku u prioritarnim oblastima.</p> <p>Konsenzus o novim usmjerenjima na nivou javnih politika na globalnom, evropskom i nacionalnom nivou.</p> <p>Dijalog za podsticanje donošenja novih i inoviranje postojećih lokalnih ekoloških akcionih planova (LEAP) sa vizijom razvoja održive lokalne zajednice na principima zelene ekonomije.</p>	<p>Crna Gora se opredijelila za tranziciju s linearne prema zelenoj ekonomiji, koja je u središtu evropskog Zelenog plana</p> <p>Pametna specijalizacija (S3 – eng. <i>Smart Specialization Strategy</i>) je osmišljena u okviru reformisane kohezijske politike Evropske komisije, kao lokalno utemeljen strateški pristup koji karakteriše identifikaciju prioritarnih oblasti koje treba podržati, a zasniva se na analizi snaga i potencijala privrede i procesu preduzetničkog otkrivanja sa širokim učešćem zainteresovanih subjekata.</p>	<p>Aktivnosti usmjeriti na obnavljanje privrede i ispunjavanje ciljeva održivosti društva iz NSOR-a u kojoj je zelena ekonomija dobila istaknuto mjesto kao jedan od strateških ciljeva s pripadajućim mjerama sprovođenja i aktivnostima koje je potrebno realizovati da se ti ciljevi ispune a kao podrška Agendi 2030.</p> <p>Transformacija ekonomije leži u dogovoru predstavnika privrede, finansijskih institucija, uz podršku kreatora ekonomskih politika i donosioca odluka kao snažno sredstvo za ekonomski opravak zemlje poslije krize uzrokovane pandemijom Covid 19.</p>	<p>Akcentat je na mjere koje predviđaju prelazak u prosperitetno društvo, s modernim i konkurentnim ekonomijama koje koriste resurse tamo gdje ne postoje neto emisije gasova s efektom staklene bašte i gdje se ekonomski rast odvaja od upotrebe resursa.</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprovesti istraživanje o stepenu transformativnih promjena u lokalnim zajednicama i prelazaku na konkurentnu zelenu ekonomiju u: poljoprivredi, energetici, industriji, građevinarstvu, ukupnoj proizvodnji i potrošnji, ali i infrastrukturne politike, saobraćaj, finansijske, poreske, te socijalne politike. • Pristup zelenim fondovima i podsticaj zelenih investicija za projekte kojima treba da se obezbijedi privredni i društveni razvoj na ciljevima zaštite životne sredine: energetska efikasnost, smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte i ulaganja u obnovljive izvore energije za održivu klimatsku budućnost. 	<p>Uspostavljene zelene lokalne javne uprave na načelima održivog razvoja;</p> <p>Uspostavljen povoljan okvir za praćenje primjene koncepta ozelenjavanja ekonomije;</p> <p>Razvoj indikatora za mjerenje održivosti razvoja i praćenje napretka zelenog rasta na lokalnom nivou;</p> <p>Postizanje Ekonomije ekosistema i biodiverziteta (TEEB) globalne inicijative, kao dio zelene ekonomije, usmerene na „stvaranje vrednosti prirode vidljivim“, uključene u druge nacionalne i sektorske strategije i planove.</p>

STRATEŠKI PRIORITET: 4. CIRKULARNA EKONOMIJA I KORIŠĆENJE RESURSA

Mjera: 1.1 Tranzicija prema cirkularnoj ekonomiji

Crna Gora do 2030. godine će reciklirati 50% prikupljenog otpada u skladu sa Direktivom (EU) 2018/851 Evropskog Parlamenta i Savjeta Evrope o otpadu

Privredna komora Crne Gore je uz podršku Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori, a uz ekspertsku pomoć kompanija Circular Change i Deloitte Bosna i Hercegovina, pokrenula je projekat **Razvoj Mape puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji** preuzimanjem obaveza iz Agende za Zapadni Balkan/Evropskog zelenog sporazuma.

Prioritetne teme: Promocija primjene principa cirkularne ekonomije za očuvanje resursa

Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za promociju primjene principa cirkularne ekonomije za očuvanje resursa.</p> <p>Dijalogom do pristupa tranziciji sa linearne ka CE zasnovane na konceptu "Nula otpada" ("Zero waste- ZW") i jednim od preduslova održivog razvoja i poboljšanja resursne efikasnosti.</p> <p>Konsultacije o uvođenju održivih sistema u ciklusu poljoprivredne proizvodnje i primjenu principa CE.</p> <p>Informisanje o održivosti cirkularne ekonomije koja se zasniva na maksimalnom racionalnom i ponovnom korišćenju resursa.</p>	<p>Evropska unija obavezala se da će implementacijom Programa UN za održivi razvoj 2030. unutar EU (pr. strategijom Cirkularne ekonomije usmjerene na promociju održivih modela proizvodnje i potrošnje) raditi usvajanjem i primjenom strategije cirkularne ekonomije. CE je implementacija koncepta održivog razvoja u području ekonomije, odnosno konkretizacija ideje održive ekonomije.</p> <p>Izvori zagađenja voda, zemljišta i vazduha potiču od djelatnosti i tehnologije koje se primjenjuju u poljoprivrednoj proizvodnji, od korišćenja hemijskih sredstava u povrtlarstvu, voćarstvu, do emisije metana u stočarskoj proizvodnji (sa 9,75%). Udio biorazgradivog komunalnog otpada koji se odlaže na deponije smanjen na 75% ukupne količine (po masi) biorazgradivog komunalnog otpada. Dodatno, korišćenje sporednih tokova iz poljoprivrede, prehrambene i šumarske industrije, da se organski otpad učini održivim, u proizvodnji komposta.</p>	<p>Aktivnosti na promjeni koraka u pravom smjeru u procesu tranzicije sa sadašnje linearne prema cirkularnoj ekonomiji (CE) je prilično je spor i ograničnog obima.</p> <p>CE je nov concept apstraktan za mnoge građane i vlasnike preduzeća. Crna Gora ima potencijala za integrisanje ovog koncepta i približavanje cirkularnoj ekonomiji. Pripremljena je <i>Mapa puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji kao okvira za brzu tranziciju</i>, plan razvojne vizije CE treba da odgovore i na pitanje produktivnosti resursa, uključujući nove poslovne modele, efikasnu upotrebu resursa (materijala i energije), duge životne cikluse, održivu potrošnju (uključujući zelene javne nabavke), odgovarajući tretman na kraju faze korišćenja proizvoda, kao i upravljanje otpadom. Mapa trasira put ka većoj održivosti primarne proizvodnje sirovina i pomaže da takva proizvodnja postane uobičajena praksa integrisanjem ciljeva Evropskog zelenog dogovora, koja je u suštini implementacija koncepta održivog razvoja u privredi odnosno konkretizaciji ideje održive ekonomije.</p> <p>Njena primjena, kao primjena pravnog i strateškog okvira, predstavlja izazov da se ciljevi cirkularne ekonomije inkorporiraju u druge javne politike, a njene prakse postanu dio svih sektora ekonomije na svim nivoima, uz istovremeno podizanje svijesti u javnosti o samom konceptu cirkularne ekonomije i koristi koje može donijeti.</p>	<p>U procesu tranzicije za održivo iskorišćavanje resursa i odgovorniji pravedniji pristup ekonomskim praksama na principima CE, ekonomije resursne efikasnosti uključuje OCD u izjašnjavanju i donošenju odluka za:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kreiranje povoljnog okruženja za klimatski neutralne i cirkularne materijale i proizvod; • izradu i usvajanje Strategije za CE u svim ekonomijama; • uklanjanje barijera za širu primjenu klimatski neutralnih i cirkularnih osnovnih materijala i proizvoda; • evidentirani ključni akteri i inicijative i prakse u oblasti CE, zainteresovani da primijene model CE u projektnom području; • podsticanje tražnje i razvoj tržišta za takve proizvode, unapređenje neopodnohne infrastrukture; • primjena najnovijih tehnologija, ali i povećanje povjerenja u reciklirane materijale i proizvode među građanima i privrednim subjektima tako što će se pružati adekvatne i pouzdane informacije o njihovom kvalitetu i ugrađenim emisijama, uvođenju zelenih standarda i oznaka za proizvode; • unaprijeđenje kapaciteta koje stimulise proizvodnju proizvoda visoke dodatne vrijednosti stvorenih kroz kreativne ideje, jer su ideje te koje donose dodatnu i dugotrajnu, održivu vrijednost sa nultim otpadom; • mapirana cirkularna upotreba resursa i praksi koja približava ekonomske procese logici prirodnog životnog ciklusa u proizvodnji hrane (hidroponija i akvaponija). 	<p>Broj promotivnih aktivnosti radi podizanja svijesti javnosti o samom konceptu cirkularne ekonomije i koristi koje može donijeti pružajući adekvatne i pouzdane informacije o kvalitetu proizvoda i ugrađenim emisijama, uvođenju zelenih standarda i oznaka za proizvode;</p> <p>Broj obuka, edukativnih radionica na svim obrazovnim nivoima, kroz obuke i programe koji se bave temama iz oblasti cirkularne bioekonomije i kreativne ekonomije;</p> <p>Broj proizvoda registrovanih u sklopu programa dodjele zelenih standarda i oznaka za proizvode - oznaka za životnu sredinu EU-a;</p> <p>Broj registrovanih organizacija u EMAS sistem (koji je Evropska komisija uvela kako bi postakla privrednike na održivo ponašanje prema životnoj sredini);</p> <p>Broj radionica za pravilno upravljanje otpadom, podizanje svijesti uz motivaciju građana da odlažu otpad na adekvatan način, stvarajući ambijent zajednice koja funkcioniše na načelima zaštite životne sredine;</p>

Prioritetne teme: Cirkularna bioekonomija "od otpada do resursa"				
Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za promociju primjene principa cirkularne bioekonomije "od otpada do resursa".</p> <p>Dijalog sa donosiocima odluka za usvajanje standarda i implementaciju koncepta CE kao održive ekonomije.</p> <p>Konsultacije sa ključnim akterima javna uprava na nacionalnom i lokalnom nivou, poslovni sektor, naučna zajednica i potrošači, o konceptu CB "od otpada do resursa".</p>	<p>Cirkularna bioekonomija (CB) je nov pojam u Crnoj Gori.</p> <p>Potencijal razvoja CB postoji u poljoprivrednoj proizvodnji, jer je podizanje infrastrukture poljoprivrede u toku, uz pomoć predpristupnih EU fondova i nacionalnih programa.</p> <p>Upotreba bio-đubriva, bio-pesticida i biološka kontrola štetočina može doprinijeti ka postizanju ciljeva Strategije "Od farme do viljuške" i Strategije biodiverziteta.</p> <p>Ciljevi: smanjenja upotrebe đubriva i pesticida.</p>	<p>Aktivnosti usmjeriti da jedinice lokalne samouprave (JLS) mogu potpuno samostalno donositi odluke za način upravljanja organskim otpadom u kontrolisanim uslovima i proizvodnji humusa koji se koristi za oplemenjivanje zemljišta.</p> <p>Uvođenje lokalnih mjera za Program Zero waste koji se zasniva na smanjenju, odvojenom sakupljanju i primarnoj selekciji onih frakcija otpada za koje postoje postrojenja za obradu recikliranje/kompostiranje.</p> <p>Sprovesti edukaciju na svim obrazovnim nivoima da se smanji negativan uticaj poljoprivrede na životnu sredinu (zbog kruženja загаđujućih materija kroz cio proizvodni sistem od zemljišta, izvorišta, kroz lanac ishrane, sve do čovjeka) i u ciklusu proizvodnje je vrlo bitno uspostaviti sistem i kontrolu korišćenja svih inputa, kao i poštovanje principa CB.</p>	<p>Donijeti odluke u lokalnim zajednicama uz učešće OCD za određivanje načina upravljanja organskim otpadom u kontrolisanim uslovima i standarde proizvodnje usaglašeni sa principima CB.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kompostiranje zelenog/bio otpada jednostavan način biofrakcije otpada koja zauzima 50 % u miješanom komunalnom otpadu i to uz pomoć biokompostana i bioplinskih postrojenja primjenom principa CB "od otpada do resursa". • Unapređenja dostupnosti relevantnih, proverljivih podataka, kao i indikatora za mjerenje napretka primjene CB. • Redukcija u korišćenju vještačkih đubriva, time i energije potrebne za tu vrstu agrotehničkih mjera, primjenu komposta u povrtlarstvu, ili ratarstvu. 	<p>Broj sprovedenih kampanja za unaprijeđenje znanja i kritičko razumjevanje mogućnosti koje pruža primjena modela CB i njegovo javno zagovaranje;</p> <p>Broj poljoprivrednih proizvođača koji upotrebljavaju bio-đubriva, bio-pesticide i biološku kontrolu štetočina u povrtlarstvu, voćarstvu i ratarstvu;</p> <p>Broj domaćinstava koji kompostira bio otpad, čime se utiče na smanjenje količina komunalnog otpada bio porijekla koji se odlaže na postojeća neuređena odlagališta;</p> <p>Broj online i direktnih kampanja osmišljenih i organizovanih za javno zagovaranje primjene progresivnog pristupa CB u ekonomiji sa OCD i lokalnim/nacionalnim vlastima vezano za ključne odabrane teme CB „od otpada do resursa“;</p> <p>Broj pripremljenih kratkih vizuelnih i grafičkih materijala u formi video klipova, infografika i sl. o različitim aspektima životne sredine, energije i cirkularne bio ekonomije.</p>

STRATEŠKI PRIORITET 5. UPRAVLJANJE OTPADOM

Mjera: 1.1 Održivo upravljanje otpadom na lokalnom nivou

Prioritetne teme: Održivo upravljanje u proizvodnji i potrošnji i zaštita životne sredine				
Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za promociju važnosti održivog upravljanja komunalnim otpadom i zaštita životne sredine.</p>	<p>Dalja transpozicija i implementacija EU propisa u oblasti upravljanja otpadom je važan segment u procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji.</p>	<p>Aktivnosti da se sledi Evropska strategija oporavka i otpornosti, da se budućnost temelji na zelenoj ekonomiji i digitalizaciji kao i podstakne tranzicija ka primjeni principa cirkularne ekonomije (CE) što zahtijeva odlučnost političara i donosioca odluka, snažan i funkcionalan strateški i pravni okvir, kampanje za podizanje svijesti, kao i ekonomski i finansijski podsticaj.</p>	<p>U osmišljavaju lokalne javne ekološke politike na konceptu ZW koji je sadržan u cjelovitom sistemu (održivog, cirkularnog, ekološkog) upravljanja otpadom i praćenje sprovođenja Planova upravljanja otpadom iz domaćinstva (kućni otpad) i komercijalnog otpada uz učešće OCD za donošenje odluka o zelenoj tranziciji na lokalnom nivou za:</p>	<p>Broj kampanja za razvoj i jačanje ekološke osviještenosti građana o mogućnostima i prednostima svih aspekata CE i novim paradigmama proizvodnje i potrošnje, za osnaživanje potrošača i javnih potrošačkih jedinica znanjima i pouzdanim informacijama o proizvodima (vijeku trajanja, mogućnosti popravke, korišćenju resursa, odlaganju i mogućnosti recikliranja, itd), i podizanje svijesti o zahtjevima vezanim za logotipe i oznake o održivosti;</p>

<p>Dijalog sa donosiocima odluka za uključenje prirodnih rješenja za rješavanje problema upravljanja otpadom.</p> <p>Konsultacije sa ključnim akterima kako doprinosti da se unaprijedi sistem vrijednosti za održivo upravljanje otpadom u skladu sa ciljevima održivog razvoja za bolji kvalitet života života građana u Nikšiću i Danilovgradu.</p>	<p>Ograničen napredak u usaglašavanju sa pravnom tekovinom EU o upravljanju otpadom, primjena i sprovođenje postojećeg zakonskog okvira o upravljanju otpadom predstavlja veliki izazov. Novi Zakon o upravljanju otpadom će značajno unaprijediti zaštitu zdravlja ljudi i životne sredine od štetnih uticaja proizvodnje i upravljanja otpadom, omogućiti efikasno upravljanje resursima i klasifikaciju i planiranje otpada, te samim tim olakšati krajnjim korisnicima sprovođenje ovog zakona. Planom upravljanja komunalnim otpadnim vodama u Crnoj Gori 2020-2035, u skladu sa Direktivom 91/271/EEC o prikupljanju i prečišćavanju komunalnih otpadnih voda, je definisano da 37 aglomeracija (gradskih jezgara sa prigradskim naseljima) budu opremljena sa postrojenjima za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda i adekvatnim kolektorskim sistemima sa krajnjim rokovima do 2035.</p>	<p>U oblasti upravljanja otpadom i recikliranja, kao ključnim konceptima CE i dalje dominira linearni pristup 'prikupi i odloži', umjesto sistem integrisanog i održivog upravljanja otpadom zasnovan na cirkularnosti.</p> <p>Upravljanje otpadom je komunalna usluga koja, ako se adekvatno ne sprovodi, proizvodi negativne posledice po životnu sredinu i zdravlje ljudi.</p> <p>Podrazumijeva prikupljanje, tretman, recikliranje i ponovnu upotrebu otpada za proizvodnju energije, što predstavlja još jedan složen izazov, ali i priliku da se otvore radna mjesta u sektoru koji je jako radno intenzivan, ima potencijala za zapošljavanje većeg broja pojedinaca.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • plansko strateško upravljanje komunalnim otpadom i stvaranje uslova za tretman otpada kao sirovine sa akcentom na smanjenje proizvodnje otpada, povećanje separacije prilikom prikupljanja i recikliranja, kao i podsticanje cirkularnih modela poslovanja; • svođenje antropogenih pritisaka na životnu sredinu na najmanju mjeru što podrazumijeva tretman otpada s ekološkog aspekta (kroz smanjenje emisija štetnih gasova i zagađenja zelenih površina); • smanjenje generisanja otpada, koja naglašava važnost prikupljanja podataka o morfološkom sastavu otpada koji se generiše u domaćinstvima; • mapirane urbanog komunalnog otpada koji sadrži prirodne vrijednosti (resurs) kao i lokacije smetlišta i divljih deponija sa kojih potiče deponijski gas koji zagađuje vazduh uništava zemljište dok procjedne vode nose organske i neorganske zagađujuće materije; • definisanje ciljeva u okviru priprema za ponovno korišćenje/recikliranje opštinskog otpada. 	<p>Kampanja kojom se promovise reciklaža</p> <p>Kampanja kojom se promovise novi obrasci potrošnje među građanima i privrednim subjektima da podstakne pametne modele potrošnje, smanji konzumerizam i promovise zadržavanje resursa u ekonomiji što je duže moguće;</p> <p>Kampanja o pozitivnom uticaju zelenih javnih nabavki i integrisanju zelenih kriterijuma u postupke javnih nabavki i koncepta produžene odgovornosti proizvođača, smanjenje generisanja otpada, a naročito smanjenjem potrošnje papira, kancelarijskog materijala i sredstava za održavanje higijene;</p> <p>vlasnika preduzeća</p> <p>Smanjenje uticaja na životnu sredinu koji nastaje prevozom do posla, upotrebom službenih vozila i službenim putovanjima;</p> <p>Smanjenje negativnih uticaja kantina i bifea na životnu sredinu;</p> <p>Smanjenje negativnih uticaja sastanaka i drugih skupova u organizaciji javne administracije;</p>
--	--	--	--	--

STRATEŠKI PRIORITET 6. KREATIVNA EKONOMIJA

Mjera: 1.1 Održivo upravljanje kreativnom ekonomijom

Ocjene o ispunjenosti mjerila po izvještaju EU za 2019. godinu				
Prioritetne teme: Kulturna i kreativna ekonomija				
Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za promociju značaja prepoznavanja kulturne i prirodne baštine i njenog kapaciteta da podstakne ekonomski i socijalni razvoj.</p>	<p>Kulturna industrija i kreativna ekonomija predstavlja kombinovanje elemenata kreativnosti i biznisa u cilju ostvarivanja ekonomskog razvoja.</p>	<p>Sprovesti proces mapiranja i procjene osnovnih indikatora, kulturne i kreativne industrije na lokalnom nivou, sve oblike dizajna, intelektualne i kulturne kreativnosti, inovacije, zabave i medijske industrije.</p>	<p>Kreiranje povoljnog okruženja za razvoj kreativnih sektora (11) i 57 zanimanja (od muzeja, biblioteka,</p>	<p>Broj privrednika i privrednih društava iz kulturne industrije i kreativne ekonomije, broj zaposlenih u kulturnoj industriji i kreativnoj ekonomiji</p>

<p>Dijalogom kroz pet prioriteta područja kulturne industrije i kreativne ekonomije: jačanje institucionalne i infrastrukturne podrške u razvoju kulturne ekonomije, davanje snažnije podrške istraživačko-razvojnim aktivnostima, inovacijama, eksperimentima i preduzetništvu u oblasti kreativne ekonomije, razvoj ljudskih resursa, poboljšanje pristupa finansiranju, ubrzanje učinaka prelijevanja kreativne i kulturne industrije na druge industrije i društvo u cjelini.</p>	<p>Definišu se kao skup ekonomskih aktivnosti posvećene generisanju i eksploataciji znanja i informacija. Spadaju u održive ekonomske koncepte koje nijesu prepoznate kao jedinstven sektor, ne postoji ni jedinstven institucionalni i strateški okvir koji reguliše uvezivanje kulture s nacionalnim razvojnim strategijama, i na taj način osigura odgovarajuće prepoznavanje kulturne i prirodne baštine i njenog kapaciteta da podstakne ekonomski i socijalni razvoj.</p>	<p>To je ekonomski sistem vrijednosti zasnovan na korišćenju ideja, imaginacije i inovacija, a ne na tradicionalnim izvorima zemlje, rada i kapitala. Cirkularna ekonomija se snažno oslanja na ekodizajn i produkt-dizajn kao i digitalizaciju ekonomije, zbog čega su te djelatnosti važan segment kreativne ekonomije.</p>	<p>umjetnosti, starih zanata, IT programa, moda, marketing ...), da se otkriju i promoviraju kulturna nasleđa gradova;</p> <ul style="list-style-type: none"> • obezbjeđivanje podsticaja za razvoj i programiranje lokalnih kulturnih i kreativnih inicijativa, koje su ključne u uspješnoj implementaciji principa cirkularne ekonomije i to ne samo putem uticaja medija, reklamne i industrije odnosa s javnošću, koje mogu znatno uticati na javno mnijenje, već zato što kreativna ekonomija oslanjanjem na tzv. ekonomiju doživljava ne traži od potrošača da prestanu konzumirati, nego da konzumiraju drukčije. 	<p>udio kulturne industrije i kreativne ekonomije u BDP-u broj inovacija u kulturnoj industriji i kreativnoj ekonomiji unapređenje načina života promocijom kulturnog nasleđa gradova i regija.</p>
--	---	---	--	---

STRATEŠKI PRIORITET 7. ODRŽIVI RAZVOJ

Mjera: 1.1 Ostvarivanje održivog razvoja na lokalnom nivou

<p>Ocjene o ispunjenosti indikatora na lokalnom nivou u skladu sa <i>Nacionalnom strategijom održivog razvoja, Akcionim planom do 2030. godine (SDG 2016):</i></p>				
<p>Strateška vizija razvoja Crne Gore</p>				
<p>Modernizovana i konkurentna država sa ključnim srednjoročnim prioritetom - članstvom u EU - bazirana je na tri ključna strateška pravca i to:</p>				
<p>1. Zdrava Crna Gora; 2. Održiva Crna Gora; 3. Digitalizovana Crna Gora;</p>				
<p>Strateški pravci potvrđuju orijentaciju zemlje ka razvoju koji je zasnovan na znanju, očuvanju životne sredine, visokom nivou zaposlenosti, produktivnosti i socijalnoj koheziji, fokusirajući se na tri međusobno povezana razvojna opredjeljenja: pametni rast, održivi rast i inkluzivni rast.</p>				
<p>Dugoročnu viziju razvoja Crne Gore koja, primjenom Strategije pametne specijalizacije (S3), treba da omogući prosperitet države generalno, uz povećanje kvaliteta života svakog građanina na realan, održiv i zdrav način, po mjeri čovjeka u 21. Vijeku (<i>Strategija pametne specijalizacije (S3)</i>)</p>				
Prioritetne teme: Održivi razvoj na lokalnom nivou				
Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD da učestvuju u donošenju odluka vizije održivog razvoja lokalnih zajednica Dijalog Identifikacija, procena i aktiviranje novih razvojnih šansi putem akcija i projekata koji se sprovode u partnerstvu</p>	<p>Ljudska bića su u centru održivog razvoja. Ljudi imaju pravo na zdrav i produktivan život, u skladu sa prirodom. Polazeći od vizije održivog razvoja Crne Gore, uspostavljena je platforma za prevođenje Programa održivog razvoja UN 2030. u nacionalne okvire održivog razvoja kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou, u procesu pridruživanja Crne Gore EU.</p>	<p>Na unapređenju stanja održivog razvoja u Crnoj Gori, jer je napredak ostvarila u četiri cilja 1, 8, 9, 12 prema Globalnom izvještaju, na nivou vrijednosti SDG indeksa i indeksa prelivanja.</p>	<p>Usvajanje strateškog akcionog plana za novu viziju održivog razvoja lokalnih zajednica sa opisom aktivnosti, problema i potreba zajednice izjašnjavanjem i participacijom OCD u donošenju odluka o viziji, vrijednostima i pravcima razvoja na principu SLOR standarda</p> <ul style="list-style-type: none"> • unaprijediti koherentnu i okvirnu metodologiju za praćenje implementacije javnih politika vezanih za ciljeve održivog razvoja 6, 7, 11, 12, 13 i 15 kroz razmatranje propisa o zaštiti životne sredine i klimatskih promjena, relevantnih za Agendu 2030. 	<p>Broj kampanja za podizanje svijesti za promociju pristupa održivog razvoja i formiranje pojedinaca sposobnih da učestvuju u donošenju odluka za život po mjeri čovjeka u ekološkoj državi Crnoj Gori, koje će biti u skladu sa principima održivog razvoja na lokalnom nivou, ostvariv preko četiri akciona polja:</p>

<p>Konsultacije za učešće zainteresovanih strana i lokalne zajednice u definisanju i aktiviranju politika lokalnog razvoja</p> <p>Informisanje građana i uključivanje građana u proces strateškog planiranja lokalnog razvoja</p>	<p>Evropski izvještaj o održivom razvoju za 2021, po prvi put obuhvata u 2022. i kandidate za članstvo u EU, Crnu Goru u poglavlju na temu "Evropski zeleni plan, oporavak EU i SDG-i" i "Transformacija prehrambenih i zemljišnih sistema u cilju ostvarenja SDG-a".</p>	<p>Nalazi se na 87 mjestu od 162 analizirane države sa vrijednošću SDG indeksa 67,3%, što je za 4,4% manje od prosječne vrijednosti u regionu Istočne i Centralne Evrope.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • participativne procjene u procesu planiranja metoda da se lokalno stanovništvo i korisnici različitih usluga sa akcentom na mlade uključe u procjenu na samom početku, pomažući u definisanju problema i identifikaciji usluga koje su im najpotrebnije i • tehničke procjene da informiše učesnike u procesu planiranja: najčešće se koriste metoda uporedne procjene rizika i metoda procjene uticaja na životnu sredinu; • očekivani rezultati su ključ akcionog planiranja – usmjeravaju resurse zajednice u ostvarivanju konkretnih zadataka i impliciraju obaveze zainteresovanih strana, iz njih se izvode indikatori kojima se mjeri uspješnost preduzetih akcija. 	<ul style="list-style-type: none"> - stvaranja partnerstva, - analize problema na osnovu potreba zajednice, - akcionog planiranja i - implementacije i - monitoring.
<p style="text-align: center;">Prioritetne teme: Održivi razvoj planiranja prostora i urbani razvoj</p>				
<p>Učešće OCD</p>	<p>Opis</p>	<p>Aktivnosti</p>	<p>Ključna mjera</p>	<p>Indikator rezultata</p>
<p>Jačanje kapaciteta OCD za promociju pristupa održivosti i održivog razvoja u politikama planiranja prostora i urbanog razvoja</p> <p>Dijalog o zaštiti prostora, koji se ne štiti samo cjelovitim sprovođenjem legislative i mjerama prinude, već odgovornim, brižnim odnosom svih organa, institucija, pravnih i fizičkih lica, dakle ukupne javnosti - prema svom nacionalnom dobru.</p> <p>Konsultacije za stvaranje partnerstva, razvoj vizije za Urbanu agendu Nikšića i Danilovgrada kako bi postali održivi, otporni i sigurni za život.</p>	<p>Politika uređenja prostora i urbanog razvoja, zaštita prirodnih resursa ima strateški značaj za održivi razvoj Crne Gore. Prostor i urbani razvoj, priroda, predjeli i kulturna dobra čine skup vrijednosti koje su utkane u identitet prostora i života u Crnoj Gori, značajno ugrožene neodrživim upravljanjem prostorom. Neracionalno trošenje vrijednih i neobnovljivih prostornih resursa manifestuje se predimenzioniranošću građevinskih područja u odnosu na broj stanovnika i razvojne potrebe. Ciljevi politike uređenja prostora i urbanog razvoja: očuvanje prostornih potencijala uz održivi razvoj, očuvanje identiteta prostora i prepoznatljivost crnogorskih predjela, rješavanje problema bespravne gradnje, potreba favorizovanja razvoja i ograničavanja rasta koji rezultira kritičnom saturacijom prostora (prezasićenje gradnjom), evropsku prostornu integraciju, reformu politike uređenja prostora i reformu zemljišne politike</p>	<p>Razvojni interesi građevinskih područja često su u konfliktu s ranjivošću i vrijednošću prirodnih resursa. Kvalitet i opremljenost izgrađenog prostora takođe su ugroženi jer izostaje poštovanje zatečenih predionih vrijednosti i vrijednih elemenata lokalnih, tradicionalnih tipoloških karakteristika naselja. Javno zelenilo, odnosno zelena infrastruktura, značajan je segment funkcionalnog uređenja, dobrog oblikovanja i kvaliteta prostora u izgrađenim sredinama. Sistem javnih površina i javnih sadržaja, iako veoma važan element funkcionalnosti naselja, nije ozbiljno tretiran u najvećem dijelu naših planskih dokumenata. U ocjeni kvaliteta izgrađene sredine važnu ulogu ima i arhitektonsko oblikovanje okruženja</p>	<p>Reformske mjere u oblasti unapređenja kulture prostornog planiranja, primjene standarda održivog arhitektonskog oblikovanja i građevinarstva, temelj je savremenog planiranja prostora, participacijom građana u razvoju zajednice, na načelima transparentnosti i odgovornosti zasnivane su na stvaranje viskovrijednog izgrađenog prostora na sljedećim principima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrebama svakog pojedinca za život u održivo izgrađenom prostoru; • poštovanja opšteg interesa; • dužnost države je da ostvari pravo na razvoj zemlje i unapređivanju kvaliteta izgrađenog prostora. • upravljanje adaptacijom na klimatske promjene i ublažavanje u prostornom kontekstu (toplotni talas, suše, poplave, požari, seizmički hazardi) jer je osnovni cilj savremenog urbanističkog planiranja optimizacija prostorne distribucije korišćenja zemljišta i donošenje odluka o njegovom budućem korišćenju. • razvoj i primjena koncepta zelene infrastrukture, slijedom Strategije zelene infrastrukture EU, Urbane agende EU, smjernica za urbanističko i prostorno planiranje, da svi gradovi do 2030.godine postanu održivi, otporni i sigurni za život (SDG 11). • razvoj na ciljevima Urbane agende EU Nikšića i Danilovgrada, kao kohezivnih i koherentnih gradovi privrednog prosperiteta i solidarnosti u skladu sa razvojnim potencijalima, korišćenjem resursa, ljudskih i prirodnih u njihovoj najupotrebljivijoj namjeni, oslonjavajući se na analizu ključnih dokumenata, ciljeva i tematskih prioriteta urbanog razvoja EU; • za uključivanje projektnog područja u mreže održivog prostornog razvoja, konkretno Evropske mreže znanja o urbanim pitanjima (EUKN4); • monitoring kontinuirano praćenje promjena izgrađenosti prostora shodno registrovanim trendovima optimizacije namjene prostora; • projektovanje vizije očuvanja identiteta prostora Danilovgrada kao 'Prvog urbanog grada u Crnoj Gori na ciljevima održivog razvoja' 	<p>Unaprijedena svijest javnosti o konceptu savremenog prostornog identiteta baziranog na potencijalima i unikatnosti predjela, odnosu ekonomije i ekologije;</p> <p>Donosioci odluka integralno upravljaju prostorom uvažavajući zahtjeve reformskih integracionih procesa i opšti javni interes da se stvori cjelovita i objektivna slika prostora kao najvažnijeg nacionalnog resursa;</p> <p>Uspostavljen okvir dizajniranja politike zelene infrastrukture EU u politike teritorijalnog razvoja i prostornog planiranja</p> <p>Zaustavljena bespravna gradnja uz poštovanje principa Bečke deklaracije, poboljšanje kvaliteta života i bezbjednosti u urbanim sredinama</p>

STRATEŠKI PRIORITET 8. PRAVO NA ZDRAVU ŽIVOTNU SREDINI

Mjera: 1.1 Zdravlje ljudi i životna sredina

Ocjene o ispunjenosti po izvještaju EU za 2019/2020. godinu				
Prioritetne teme: Pravo na život u zdravoj životnoj sredini kao ljudsko pravo (treće generacije)				
Učešće OCD	Opis	Aktivnosti	Ključna mjera	Indikator rezultata
<p>Jačanje kapaciteta OCD za unapređivanje odgovornosti i transparentnosti u odlučivanju i jačanja podrške javnosti odlukama po pitanju stanja životne sredine</p> <p>Dijalog sa ključnim duštvenim akterima kako bi se unaprijedilo stanje u oblasti prava na adekvatnu (odgovarajuću) životnu sredinu</p> <p>Konsultacije da se afirmiše potreba prava svakog pojedinca, sadašnjih i budućih generacija, na život u životnoj sredini adekvatnoj za zdravlje i blagostanje</p> <p>Informisanje unaprijediti dostupnost informacija, pravo na učestvovanje u donošenju odluka i pravo na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine.</p>	<p>Iako je Crna Gora ustavom odredila <i>Svako je, a posebno država, obavezan da čuva i unapređuje životnu sredinu</i>, (čl. 23 Ustava Crne Gore) i izgradila dobar institucionalni i pravni okvir za zaštitu životne sredine <i>Svaka osoba ima pravo da živi u zdravoj životnoj sredini koja odgovara njenom zdravlju i blagostanju</i>, povrede i ugražavanje ustavom zajemčenog prava na život u (zdravoj) životnoj sredini je evidentno.</p> <p>Zakona o životnoj sredini (čl.69), predviđa pravo obraćanja građana zahtjevom za pristup informacijama o životnoj sredini i obavještanju o životnoj sredini.</p>	<p>Aktivnosti da se pravo na blagovremeno i potpuno obavještanje o stanju životne sredine i mogućnost uticaja prilikom odlučivanja o pitanjima od značaja za životnu sredinu i pravo na pravnu zaštitu ovih prava i životne sredine (čl. 23 Ustava Crne Gore), Da se unaprijedi i podigne pravo zaštite životne sredine na nivo ostalih ljudskih prava i time zaštititi prava svakog pojedinca, sadašnjih i budućih generacija, odnosno prava na život životnoj sredini adekvatnoj za zdravlje i blagostanje u ekološkoj državi Crnoj Gori, koje je</p> <ul style="list-style-type: none"> - zbog; - nedovoljno razvijene ekološke svijesti; - nedovoljne informisanosti građana, na nskom nivou. 	<p>Integrisanje prava na život u zdravoj životnoj sredini u politike i programe u oblasti životne sredine i klimatskih promjena, u skladu s Ustavom i okvirom javnih politika Evropa 2030 , izjašnjavanjem i učešćem OCD u procesima donošenja odluka.</p> <ul style="list-style-type: none"> • adekvatna zaštita životne sredine od osnovne važnosti po ljudsku dobrobit i uživanje osnovnih ljudskih prava, uključujući i samo pravo na život. • pravni mehanizmi zaštite ustavom garantovanog osnovnog ljudskog prava na zdravu životnu na putu doseganja života po mjeri čovjeka - blisko povezano i isprepletano, sa pravom na zdravlje i sa pitanjima javnog zdravlja. • procijene uticaja zagađenja na zdravlje ljudi uzrokovani od strane zagađivača životne sredine u izmijenjenim klimatskim uslovima, i na taj način doprinijeti da se bolje razumiju društveni i demografski faktori koji utiču na izloženost i ranjivost građana. • saradnja sa Ombudsmanom za životnu sredinu. • učiniti dostupne procedura za učešće javnosti u odlučivanju po pitanju životne sredine, i slobodan pristup informacijama. 	<p>Broj kampanja za informisanosti građana promocijom prava na adekvatnu (odgovarajuću) izbalansiranu životnu sredinu, nultog zagađenja i blagostanja za sve i na lokalnom i nacionalnom nivo;</p> <p>Broj edukativnih radionica za unapređenje ekološke svijesti građana i znanja da svaka osoba ima ustavno pravo da živi u životnoj sredini adekvatnoj za zdravlje i dobrobit, te dužnost, i pojedinačnu i u zajednici u vezi s drugima, da štiti i unapređuje stanje u oblasti prava na adekvatnu (odgovarajuću) životnu sredinu u korist sadašnjih i budućih generacija</p>

Na kraju, inicijatori ovog Akcionog plana i autori dokumenta imaju za cilj nastavak rada i nakon što se projekat zvanično okonča, što u pogledu ažuriranja informacija u samom dokumentu, kao i u procesu implementacije preporuka zelene i digitalne tranzicije u lokalnim politikama. Takođe, ambicija je da se nastave aktivnosti za dugoročnu perspektivu u postizanju transformacija predviđenih evropskim Zelenim planom:

- Jačanje našeg znanja za podršku evropskom Zelenom planu
- Osnaživanje građana za tranziciju u poljoprivredi, turizmu, kreativnim i kulturnim industrijama ka klimatsko neutralnoj, održivoj Evropi
- Ubrzanje tranzicije i pristup čistoj energiji kao i na izradi smjernica za primjenu standarda u planiranju strateškog lokalnog održivog razvoja, kao modela za rad na akcionim planovima za sve lokalne zajednice u Crnoj Gori.

Ova publikacija je kreirana kroz projekat "Mislimo, djelujemo i inspirišimo svoju okolinu za održivi razvoj!", koji realizuje NVO udruženje za očuvanje prirode i promociju turizma Morakovo u partnerstvu sa NVO Demokratske evropske inicijative, podržan je od Centra za građansko obrazovanje (CGO) u okviru programa OCD u Crnoj Gori - od osnovnih usluga do oblikovanja politika - M'BASE, koji se finansira iz sredstava Evropske unije

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost NVO udruženja za očuvanje prirode i promociju turizma Morakovo i ni na koji način ne odražava stavove CGO-a ili Evropske unije.

